

Sousedé neustále rachotili klíčem
Rušili tvou schůzku s vymyšleným milencem
Milenec vymyšlený
Milenec skutečný
Jaký je rozdíl?
Dvojník
Partner
Kam ještě povýšit?

Průduchem ze zasypaného sklepa natahuji ruku
Chytám tě za kotník
Ale ty stojíš ve dvě hodiny ráno před významnými dveřmi
A stěhuješ svou neuváženou touhu na nový městský kontinent
Přecházíš z jednoho stavu do druhého
Měníš skupenství

Nyní jsi ireverzibilní jako rozbitá výloha v říjnu
Každý tvůj pobyt je pro mne jen další urážkou
Průduchem natahuji ruku a nacházím zasypaný sklep

S hromadou krve a moučné suti
S mramorovou naděrou zdi
S materií pro výhled destičkami přístrojů
Děsivé přelice přelice přelice
Tvoje krajiny zbudované v sklepech s mramorovými stěnami
Všechno je to tvoje

Musím tě připojit k tajemnému přístroji který vyrábí krev
K automatu lásky

Jsi přivázána a spotřebojáš mnoho lásky

Zásoby lásky budeš čerpat

Dokud tvé vlasy nepokryje šedý pel
Dokud tvá prsa nebudou sahat až na zem
Dokud nebudeš šťastna

Dokud Pokojem nebudou přecházet Zmoučení stěhováci
(Voskové a voskové které dloží)

S černými palmami a bílými talíři-košilemi
Dokud se budou svazky bankovek ukládat pod parkety
Dokud v bytě plném dlouhých chodeb

A kokosových pokojů Nebude nikdo projíždět na bicyklu
Dokud se nikdo nebude se živit se sýrem vegetariánských restaurací
Dokud Okna domu nebudou překryta drátěnými klecemi

Pro neznámé druhy zpěvných zvířat
Dokud se Světlo neodrazí z opožďujících se zrcadel
Dokud Výtahy nebudou převážet fotografovanou lásku

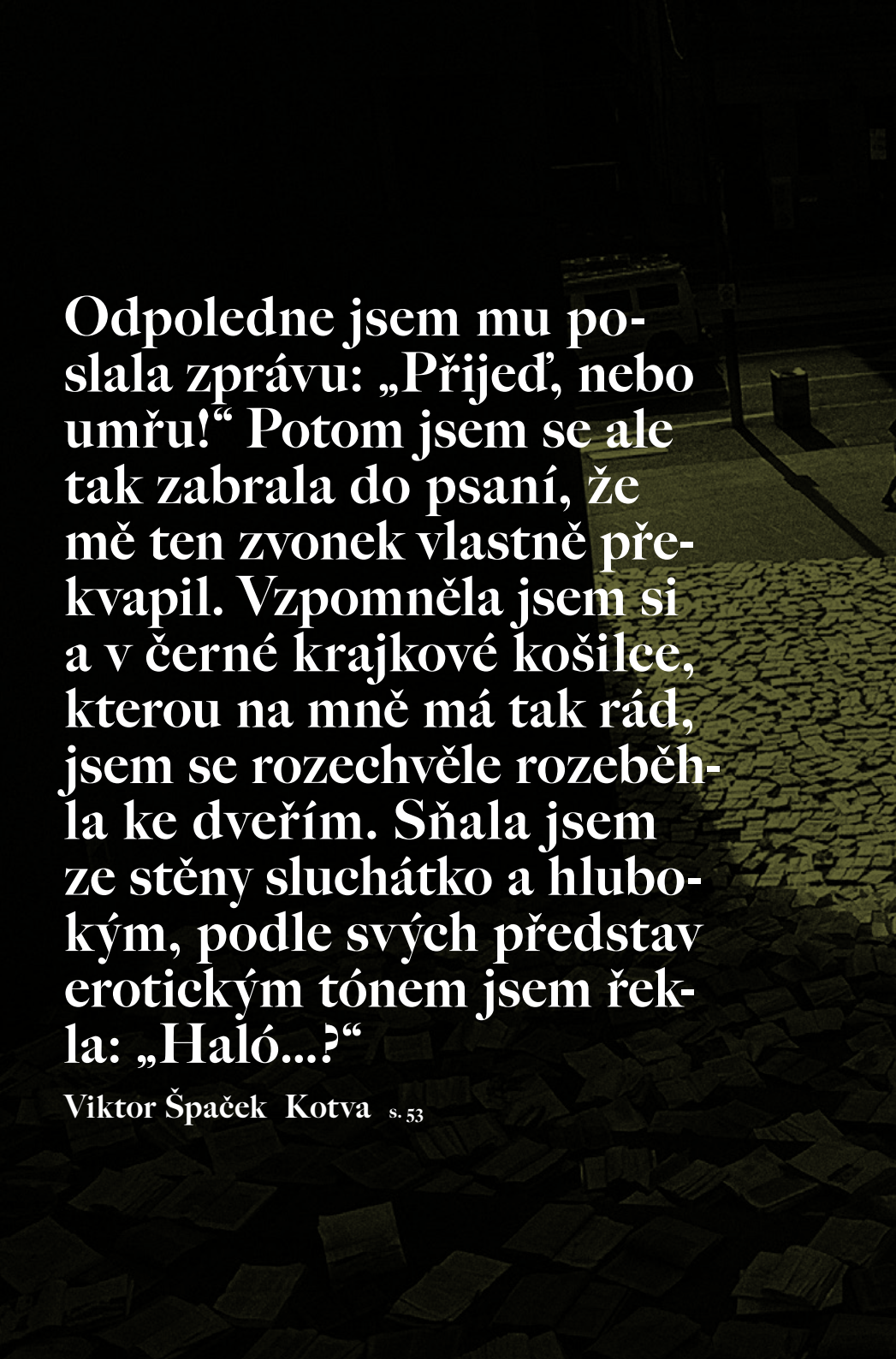
Nad nejrušnější městskou třídou
Dokud se auta se nezmění v bonbony
Dokud Nekonečný barevný řetěz uhánějící v okrovém prachu náměstí

Průduch
Zlata
volila
můj pokoj

FAKTA

201/01

Rukopis+

Odpoledne jsem mu poslala zprávu: „Přijed', nebo umřu!“ Potom jsem se ale tak zabrala do psaní, že mě ten zvonek vlastně překvapil. Vzpomněla jsem si a v černé krajkové košilce, kterou na mě má tak rád, jsem se rozechvěle rozeběhla ke dveřím. Sňala jsem ze stěny sluchátko a hlubokým, podle svých představ erotickým tónem jsem řekla: „Haló...?“

Viktor Špaček Kotva s. 53

Editorial

-wetz

Páté číslo revue *Rukopis+* přináší jako obvykle různorodé texty o psaní poezie a prózy, o procesu psaní samotném i jeho barvitých okolnostech, texty o básnících a prozaicích, jejich strategiích, rituálech, domácích knihovnách i případně o tom, co si berou na sebe do podzimních plískanic. Zvláštní pozornost jako vždy věnujeme textům učitelů prózy a poezie a jejich oddaným žákům. Tak jako jindy plní náš časopis pouze texty autorů, kteří se psaní vět a slok svědomitě a vášnivě věnují – a rozhodli se, nebo jsme je o to požádali, že čtenářům dají nahlédnout do svých pozemských i vzdušných dílen. S obzvláštní radostí upozorňuji na esej jednoho z prvních současných básníků českého jazyka Jakuba Řeháka s výmluvným názvem *Proč číst poezii?*, dále na pronikavý rozbor básnické práce polské básnířky Marzanny Kielarové z pera básníka a kritika Lubomíra Tichého (jenž se narodil v roce 2003!) a také na blok krátkých textů, které všechny vznikly v rámci učňovských básnických dílen a věnují se pouze volavkám! Ano, volavkám. Popelavé, bílé, stříbřité!

Obsah

Editorial

1 -wetz

Fejeton

7 Petr Borkovec
Studentka

Pozorování vodopádu Psaní o psaní

15 Jakub Řehák
Proč číst poezii?

21 Tomáš Gabriel
O básni Erika Jakuba Grocha

23 Lubomír Tichý
O básni Marzanny Bogumily Kielarové

Rukopisy mají uši O knihách, knihovnách, redakcích, archivech a veřejných čteních

29 Jan Škrob
Moje knihy

39 Anna Luňáková
Tiché archivy čísi práce

- 53 **Viktor Špaček**
Kotva
- 61 **Petr Borkovec**
Výroční book club v městečku D.
- Dílna Studenti, absolventi, učitelé
- 69 **Zuzana Říhová**
Malinová
- 85 **Lukáš Vydra**
Konec velkých prázdnin
- 93 **Anežka Ficová**
Skládka, chyba, zóna, nit
- 97 **Antonín Dlask**
Na řece (Volavky a motýlice)
- 101 **Téma volavka**
(Petra Albrechtová, Petra Karlůvá
Klára Mořkovská, Anežka Ficová
Kristýna Blahová, Izabela Kalinová
David Větrovský)
- 120 **Summary** Přeložili Jana Kleňhová-Rogoff a Seth Rogoff

Učitel psaní mívá ustláno na velice sporných růžích a odporné rysy jeho povahy vyplouvají ke konci letního semestru na hladinu. Nikoho nic nenaučil, studenti si dál pletou povídku se vzpomínkou a báseň s kostelní zpovědí – vztek a ješitnost kantora veršů leží na vodě jako rybí zdechliny a proud s nimi nehýbe. Kdyby se nyní ve škole poezie zjevil talentovaný polobůh s lyrou, učitel by mu ji bez okolků rozkopal. Ale prázdniny teprve začínají, slunce pere do světa a hrobařici se vyhřívají na kamenech jako ještěrky – snad se ty rybí mršiny do zimního semestru jakžtakž rozloží!

Nechtěl jsem své studenty unavovat samolibostí, podrážděním a citáty (tohle se vždycky tak úhledně proplétá), a tak jsem na závěr akademického roku navrhl „výjezdní seminář“, školu poezie a krátké prózy v přírodě, vycházku s básnickými rozvečkami. Doufal jsem asi, že venku se to všechno nějak rozřídí. Trasu – která vedla kolem řeky ne-daleko od místa, kde bydlím – jsem si prošel předem, vybral stanoviště a pro každé stanovil úkol, návrh, akci, zá-krok, něco, co tam společně s uční provedeme. Běžné věci, někdy méně běžné.

Naplánoval jsem poslouchání a zapisování zvuků na břehu, kde řeka je mělká, rozlévá se a zní; obracení kamenů a popisování jejich podloží bez metafor; nekonečné civění do větví staré borovice a psaní eseje na téma *Můj přítel věřil v Boha kvůli stromům* (pořád pod tou sosnou); opakované čtení jedné německé básně o skládce u opravdové skládky, které kraloval smaltovaný rezavý džbán; prohlídku starého úlu; lovení škeblí říčních a vytváření bakalářských etymologických hesel slov *lastura*, *mušle*, *škeble*, *ulita*, a tak dál.

Potom jsem odešel na nádraží a čekal na vlak se studenty poezie. Už při přípravě procházky mi píplo několik omluvných esemesek. Teď přicházely další. A když panto-

graf dorazil do stanice, vystoupila pouze jedna jediná studentka, která omluvila zbytek semináře.

„Vypadá to, že jsem tu sama,“ uzavřela a omluvně se usmála.

Navzdory záplavě omluv jsem rozhodl, že počkáme na příští spoj, jestli přece jen někdo nepřijede. Potřeboval jsem čas.

„Co budeme dělat?“ zeptal jsem se neznámým tichým hlasem, když druhý vlak odjel a naše situace se neproměnila.

Stáli jsme úplně sami na příměstském nádraží a v oknech kanceláře výpravčího se v mírném větru pružně pohupovaly rudé muškáty. Je vysoká stejně jako já, pomyslel jsem si bůhvíproč v tu chvíli a představil si celý záběr: prázdný perón, chvějící se rudé muškáty, dvě postavy hledící si do očí a ještě, ach, šraňky, mizející koleje, polední slunce.

„Psal jste, že pro nás máte nějaké úkoly. Já se na ně těším. Ale nevím. Jak chcete, pane profesore,“ odpověděla jako by jenom dýchala a omluvně a smutně se usmála.

Učitel psaní nechtěl – a dosavadní odporné rysy jeho povahy změkly a udělaly místo dalším. Myslel pouze na to, že ho někdo se studentkou uvidí, že je vidí. Jak tu situaci vysvětlí? Co když u řeky potká svou manželku? Nejraději by začal vysvětlovat a omlouvat se rovnou, kdyby bylo komu. Proč vlastně? Sám nevěděl. Zbabělost ho úplně ovládla. Malomyslnost na sebe nenechala čekat. Úkoly, které nachystal, mu teď připadaly okázalé a hloupé. Rozhlížel se okolo sebe jako zloděj. Ve vteřině ho napadla lež, kterou vychrlí na prvního známého, jehož potká. Další vteřinu věnoval výmluvě, kterou řekne studentce, a pošle ji nejbližším vlakem zpět. Choval se jako ubožák. A navíc byl pokrytec!

„Taky se těším. Pojďme na to. Tudy,“ usmál jsem se a s žertovnou obřadností ukázal směrem k řece.

Studentka kráčela několik kroků přede mnou a neohlížela se. Neohlédla se dokonce ani na dvou rozcestích a odbočila správným směrem tak jistě, jako by cestu znala. Udržoval jsem si odstup, bez přestání se rozhlížel. Jakmile jsme dospěli k prvnímu stanovišti, ukázal jsem jí místo, kde má stát, poslouchat a zvuky, které zaslechne, zapisovat a co ne-

přesněji pojmenovávat. Sám jsem pokračoval dál a studentce – řekjeme jí třeba Petra – zalhal, že musím přichystat další zastávku. Když jsem se vrátil, Petra seděla na místě se zavřenýma očima. Otevřela je a oznámila, že zapomněla zápisník, ale že si zaslechnuté zvuky pamatuje. Potom se nadechla a deset minut drmolila seznam, který skončil zapraskáním křídlatky, kterou jsem před deseti minutami sešlápl. Vzpomínám si, že v seznamu zaznělo spojení „ryby nad řekou pukají“.

„Pořadí těch zvuků je správné,“ dodala, aby prolomila moje ohromení.

Pokračovali jsme v procházce.

U odvaleného kamene se Petra posadila a na prst si navlékla velkého střevlíka, kterého vyloupila z hlíny. Rukou s fialovým prstenem si zapsala tu malou podsvětní říši. Když práci dokončila, zmizela ve křoví, odkud se vrátila s dlouhou lískovou holí, jejíž konec ovázala nějakým svačcem, do něhož ještě zapletla vlčí máky. Přešli jsme malý kousek pole a vstoupili do remízu, kde stál rozeschlý včelí úl. Požádal jsem studentku, zda by úl neprozkoumala a nevymyslela začátek příběhu někoho, kdo v takovém úlu musí přespát. Petra položila hůl na zem, odklopila horní desku úlu a bez rozmyšlení dovnitř vsunula obě ruce až po ramena a pak i hlavu. Zaraženě i obdivně jsem zblízka pozoroval její odvázné počínání.

A tehdy se stalo, co jsem celou dobu předvídal. Na silnici přibrzdilo kolo a z něho na mě mával soused. Starousedlík. Starý jako můj otec.

„Co to tam podnikáš, sousede?“ zahlaholil nadšeně.

„Ahoj, Jiří. Nic. Máme tu se studenty takový seminář,“ zaúpěl jsem zpátky.

Jiří sesedal z kola.

Studentka v úlu zaslechla náš rozhovor, prudce se vynořila a vztyčila z jeho útrob – nejdřív horní část vysokého těla, potom hlava a dlouhé paže, které dál držela nad hlavou – a upřela oči k muži v cyklistickém obleku. Vypadala jako přízrak. Rozcuchané a spleené vlasy, plné pavučin, jí trčely do stran a obličej měla poprášený pylem a zbytky starého vosku.

„Dobrý den,“ zavolala rázně.

Jiří sesedání nedokončil. Bez pozdravu zmizel.

Ale mně se ulevilo – tak, že jsem se smál, tak, že mi začalo být všechno jedno. I studentka se usmála. Trochu.

Slunce svítilo vši silou, řeka se třpytila a v poli blýskaly slídy, křemeny, celofány a jiná stříbra jako kapesní zrcátka. Náš skromný výjezdní seminář poezie jako by se ocitl na lehčí straně světa.

Pod ořešákem s loňským hnízdem jsme s Petrou třicetkrát po sobě přečetli stejnou báseň o ptačím hnízdě, střídali jsme se a naše hlasy se od sebe odrážely jako ozvěna od skály a doplňovaly se a jako by se osvětlovaly a jako by si stínily. Když jsme dospěli k malé polní skládce, Petra z ní zvedla modrý dřevý džbán a dala mi napít vína. Pod džbánem ležel právě narozený slepýš, z něhož si obratně vytvarovala zlatý náramek. Vytáhl jsem knihu mého oblíbeného Güntera Eichs a začal číst jeho slavnou *Skládku*, která začíná slovy o smutku světa, jenž *Začíná tam, kde rostou kopřivy...* Studentka mi ale knihu po prvním verši zaklapla a báseň zarecitovala zpaměti, uměla ji celou.

„Líbí se mi to. Umět se modlit je mnohem lepší než se umět zpovídat – nezdá se vám, pane profesore?“ řekla pak.

Konec konců jsme prošli veškerá stanoviště, žádný úkol ani akci jsem nevynechal, ačkoli jsem ještě před chvílí chtěl minout všechny. Blížili jsme se k poslednímu místu. Divoké území zarostlé vysokou suchou trávou a zdvočelými šípky, kam nikdo nechodil, mělo být překvapení. Vždycky když jsem tudy bloudil, vyplašil jsem nějaké zvíře. Koroptev, zajíce, jednou i srnu. Domníval jsem se, že studenti poezie projdou tou divočinou pomalu v rojnici a možná i oni nějaké zvíře vyplaší. A úprk a okolnosti úprku se pokusí co nejpřesněji popsat. Vyložil jsem záměr studentce, kývla. Vnořili jsme se do trávy, která nám sahala po prsa. A... po pár krocích se ozvalo podivné zamrmání a před námi se s lomozem zvedl obrovský jelen a dal se na útěk. Asi pět laní, o nichž Petra prohlásila, že jsou „velké jako malí koně“, ho následovalo. Prach zavířil kolem nás a my se s úžasem dívali, jak do toho žlutého víru vyburácelo bezpočetné hejno koroptví a bažantů. Zpod šípku se vyřítila liška, za ní druhá, se zlověstným písknutím. Zajíci přeskakovali jeden druhého, jako by – pomyslel jsem si – tryskali ze země. Pak jsem ale myslet přestal, protože vzduch rozčísly šedé volavky promíchané s labutěmi, a to tak blízko, že jsem zároveň

zkameněl a prudce otočil hlavu směrem k řece, z níž v tom okamžiku neslyšně vylétl delfín a stejně neslyšně se obloukem zasunul zpátky pod hladinu. Petra pokračovala v chůzi a další a další zvířata – zahlédl jsem i jezevce a něco jako zdivočelou krávu – jí v panice prchala pod nohama. Studentka se brodila travinami a keři, hůl v pravé ruce, nahlas se smála a občas zavýskla. Ohlédla se po mně.

„To jste domluvil parádně, pane profesore. Jste úplnej Orfeus,“ vykřikla a otřela si čelo.

„Kdybych byl Orfeus, tak by ty bestie uháněly opačným směrem, ne?“ zařval jsem a zakryl si oči před letícím kmenem, který se vzápětí proměnil v sovu.

„Časem doladíte, pane profesore,“ zajásala studentka a ztratila se mi v mračnu prachu a slunečního světla.

Psaní o psaní

Pozorování vodopádu

Chci psát o důležitosti četby, a nadto o důležitosti četby poezie, ale přiznám se, že už teď se svého záměru lekám. Otázky, které mi přicházejí na mysl, znějí poněkud dryáčnický. Proč číst básně? Je toho vůbec zapotřebí? Ale aby nedošlo k omylu, takto se neptám ani tak já, spíš naslouchám hlasům v povětrí doby. Dnes se totiž zdá, že číst poezii zapotřebí není. Poezie se zdá být pomalu potápějící se Atlantidou, z níž je možné vnímat už jen poslední majáky, které však zhasnou vzápětí. Poezii čtou většinou jen sami autoři, ostatní čtenáře nechává lhostejnými. Každý současný básník se s tímto obviněním mnohokrát setkal a jistě zažil i jisté rozpaky, když na ně měl reagovat. Znovu tedy zdůrazňuji, sám tento defétistický postoj nezastávám, ale cítím jej kolem sebe.

Rozvíjení citlivosti i intelektu

Proč tedy uvažovat nad tím, jaký má význam četba poezie? Kdo chce, ten si ji najde, nebo lépe řečeno ve čtenáři musí už od začátku ležet skrytý zárodek ochoty poezii číst, zárodek, který se v budoucnu rozvine anebo zplání. Ostatní se o poezii nemusejí zajímat, protože dnes přece mají mnohé jiné možnosti, jak zakoušet vlastní prožívání či estetickou rozkoš. Poezii přece nemusejí číst všichni. Byla by ale škoda spokojit se s tímto konstatováním.

Schopnost vnímat skutečnost je podmíněna četbou. Okolní realitu pojmáme smysly, ale jestliže ji reflektujeme, musíme se uchýlit k jazyku. Jakmile máme třeba jen náhodnému turistovi popsat cestu po městě, zjistíme, že okolní svět nám bezděčně uniká mezi prsty. Neznámý člověk nedisponuje soustavou jevů, které jsme my sami už do sebe přirozeně absorbovali a pokládáme je za samozřejmé. Abychom naši zkušenost se světem mohli hodnověrně uchopit,

musíme ji pomocí jazyka vytvořit znovu. Jazyk je nenahraditelným prostředníkem mezi námi a jevovým světem, jazyk je tavicím kotlem, ve kterém se spájí vnitřní svět a skutečnost.

Čím více budeme obeznámeni s různými jazykovými projevy a vrstvami, včetně té nejkompexnější – literární –, tím lépe budeme uzpůsobeni uchopovat fenomény okolního světa, ba dokonce lze říct, že čím více budeme mít zkušenost s četbou poezie, která je podstatným rezervoárem všech myslitelných emocionálních stavů i myšlenkových pochodů, tím snadnější pro nás bude tyto zásoby vstřebávat do svého rejstříku vyjadřování, cítění a myšlení, a okolní svět tím naroste do šíře. Díky četbě poezie budeme disponovat více odstíněným rejstříkem možných pojmenování a vyjádření.

Je to podobné jako s procvičováním prstokladu na zobcové flétně. Pravidelné cvičení nejspíš povede k tomu, že po čase třeba i něco zahrajeme. Čtením poezie sice nezískáme žádnou podobně zřetelnou a snadno uchopitelnou dovednost, ale možná si začneme víc všimnat věcí v sobě i kolem sebe. Četba poezie čerpá z jiných zdrojů myšlení a psychiky než například schopnost řešit matematické úlohy nebo schopnost vyznat se v podvojném účetnictví. Nieméně jsem přesvědčen o tom, že budeme-li nuceni napínat duch i pozornost jiným směrem, než je obvyklé, může četba poezie příznivě působit i na intelektuální složku naší osobnosti.

Předsudek nesrozumitelnosti a nutnost číst

Poezie se snaží především komunikovat, ale zvláštním rysem této komunikace je, že neprobíhá na úrovni nejvyšší možné sdělnosti, jak ji známe a požadujeme například v obyčejném rozhovoru. Zdá se to být spíš naopak. Poezie užívá toho nejméně srozumitelného kódu a způsobu řeči, který si lze v komunikaci představit – šifry, a z toho pramení neporozumění a rozpaky, které mnoho lidí pocituje při četbě poezie. Mnoho čtenářů, kteří poezii nečtou soustavně, má mnohdy dojem, že slova a obrazy básně jsou pro ně cizí a jejich život či vnitřní svět s nimi nemá nic společného. Báseň je pro ne hliněná tabulka plná hieroglyfů, k nimž nemají slovník.

Odtud plyne předsudek, že nesrozumitelnost je základní vlastností poezie. Těžko vyvracet takový dojem, protože do jisté míry tomu tak opravdu je. Záleží však, o jakém typu poezie vlastně mluvíme. Mélická, zpěvná lyrika v metricky pravidelných verších zakončených rýmy se s touto překážkou bude potýkat méně často než například symbolistická či surrealistická báseň ve volném verši, protože tento druh lyriky pracuje s určitou soustavou bezprostředních pocitů vlastních každému člověku, nadto zdůrazněnou výraznou rytmicou organizací slovního materiálu odlišnou od běžné řeči. Jak píše v *Dějínách českého volného verše* Miroslav Červenka: pravidelná metrika a rýmová schémata dávají čtenáři zřetelnou informaci, že se jedná o zvláštní typ jazykové promluvy a jeho vnímání a očekávání je tomu přizpůsobeno.

V případě básně, která takto výraznou jazykovou stylizaci nevyužívá, je jasné, že ukazatelů, jichž se potenciální čtenář může zachytit, bude méně. Snad by se dala použít analogie s moderní vážnou hudbou. Zatímco Wolfganga Amadea Mozarta či Johanna Sebastiana Bacha může kterýkoliv posluchač ještě vnímat se značnou mírou bezprostřednosti, v případě třeba takového Arnolda Schönberga bude posluchač potřebovat ještě navíc jisté penzum obeznámenosti s historickým vývojem vážné hudby, aby své cítní mohl lépe zacílit a odemknout je tak ve správném klíči. Jako každá analogie je však i tato pouze výchozím a nepřesným přiblížením určité situace.

To, co se jí snažím říci, by se snad dalo lépe sdělit parafrází slov Ezry Pounda z eseje *Ohlédnutí*. Zkrátka a dobře, aby čtenář moderní poezie plně docenil její vlastnosti i působení, musí pro to – stejně jako člověk, jehož zajímá moderní vážná hudba – také cosi udělat. Přinejmenším načíst určitou řadu básníků, aby získal povědomí o podobě, již psaná poezie v minulém století dosáhla; aby byl obeznámen s určitými vyjadřovacími znaky, které mu pomohou moderní poezii lépe uchopit.

Podobně jako moderní vážná hudba i soudobá poezie vykročila od bezprostředního citového působení a rytmicky přísně stylizovaného tvaru směrem k útvarům rozbitějším, komplikovanějším a působícím méně bezprostředně, než jak tomu bývalo ve stoletích předchozích. Důležité je ale upozornit, že výše uvedené tvrzení samozřejmě neplatí

v absolutní míře. Zpěvná lyrika se nikdy neztratila z viditelného území moderní poezie, vzniká dál vedle poezie, která využívá jiných prostředků.

Dva přístupy k poezii: cit a poznání

Možností, jak přistupovat k poezii, je nepřehledné množství, rád bych poukázal na přístupy dva, které se mi jeví jako příznačné. Jeden z nich by se s brutálním zjednodušením dal nazvat přístupem naivistickým (což není míněno jakkoli pejorativně). V rámci tohoto přístupu od poezie především očekávám, že básně bude tlumočit a zaznamenávat citová hnutí svého autora a že já během četby budu s těmito city vlastně obcovat. Působivost básní potom poroste v přímé úměře s mírou bezprostřednosti, kterou se básníkovi podaří předat. Jinými slovy: čím víc bezprostředně vyjádřených pocitů naleznu v básni, tím víc na mne bude působit. Poezie pak bude především seismografem nejružnějších škál citové exaltace.

Druhý přístup k poezii nepracuje s citovou a emocionální bezprostředností, které mohou být do básně uloženy jako do nějaké kapsle, nýbrž poezii pojímá jako prostředek k poznávání života a světa. Mohl by se zkušebně nazývat přístupem fenomenologickým, ale raději bych v tomto případě volil přídomek pozorovatelský. V rámci takového pojetí poezie je básník důsledným pozorovatelem svého duševního života i okolního světa, a o svá pozorování a záznamy se s čtenáři jednoduše dělí. Věří, že tato pozorování by mohla být zajímavá i pro další lidské bytosti. Takový přístup k poezii je sice dnes brán jako právoplatný, přesto se mi zdá, že v obrazu básnictví, který u nás na veřejnosti přetrvává, je poněkud upozaděn.

Ponor do hlubin já versus estetická kritéria

Básník-pozorovatel komunikuje s určitými složkami či silami psychiky, které jsou v něm skrytě přítomny, ale on o nich nemá zřetelnou a jasnou představu. Potřebuje se dobrat nejasných indicií v sobě, jež intuitivně chápe jako důležité. Okolní realita je mu během tohoto aktu vnímání významným partnerem; stínové divadlo odehrávající se na vnitř-

ní scéně jeho myslí se aktivuje právě nárazem o tu nejobyčejnější skutečnost. Bylo by ale zavádějící předpokládat, že básnění je jen jistou obdobou procesu individuace, jak ho chápal Carl Gustav Jung, tj. procesu vedoucího k nalezení bytostného já. Takovým cílům a zájmům se poezie oddává jen napůl. Je-li básník důsledně pozorný ke svým psychologickým hnutím, může to mít vliv na jeho celkový život.

Poezie patří k uměleckým disciplínám, jsou jí vlastní jisté řemeslné náležitosti, o nichž čtenář nemusí vědět nic, stačí, že na něj působí. Estetické potěšení ze souhry zvlášť objevených obrazů, metafor či rytmu je stejně podstatné jako uvědomění, že poezie má co dělat s ponorem do určitých vrstev vědomí, které nebývají běžně dostupné. Báseň však bude hodnocena především podle kritérií estetických. Prizma, které umožní, že se z básně můžeme těšit i my, leží v jejích estetických kvalitách, v originálním a neotřelém jazyce, obraznosti, metaforice či rytmu.

Je problematické pohybovat se mezi těmito dvěma aspekty poezie, protože jeden má tendenci vytlačovat druhý. Myslím, že čtenář, zaujatý především zakoušením estetické rozkoše z básnického textu, bude nazírat na fenomenologický aspekt poezie spíše zdrženlivě, a naopak. Ten, pro koho je poezie především průzkumem různých úrovní vědomí a nasloucháním souvztažností mezi vlastním duševním nitrem a vnějším světem, bude možná na onen literárně estetický aspekt hledět jako na cosi v podstatě bezvýznamného, bude jej brát jako složku, která může a nemusí být přítomna.

Látková výměna skrze báseň

V básni je vždy přirozeně přítomen duchovní náboj, který je však převoditelný a sdělitelný jen skrze jazyk. Záleží na básníkovi, zda své prožitky dokáže na papíře rekonstruovat takovým způsobem, že stav předcházející básni i stav posléze se v ní rozvíjející přivodí dalším lidem. Okamžik zrodu básně je stavem silného emocionálního vzrušení, kdy se z nejasného prostoru uvnitř básnickovy mysli začínají nořit slova či obrazy, které pro něj mají krajní přitažlivost. Jsou to znaky nabitě jakousi překotnou energií, proto jim autor musí ve svém uvažování začít kvapně vyklízet místo, jinak

by neklid byl příliš nesnesitelným. Tyto vzkazy se potom snaží uchopit slovně, zapsat je, přetlumočit jejich nediferencovanou, náraz působící intenzitu do slovního vyjádření.

Slova básníka si potom do jisté míry překládáme prizmatem našeho já, ale dosud neurčité představy o různých fenoménech a citových hnutích dostávají tímto procesem poprvé jméno a teprve nyní jsou pro nás doopravdy stvořeny. Básníková osobnost se svým způsobem zrcadlí v osobnosti naší. Jeho ojedinělé vidění do jisté míry plyne do nás, a my vnímáme svět jeho pozornýma očima. To přísně soukromé v nás během četby básně vychází ze své nevědomé ulity a objektivizuje se skrze senzibilitu jiného člověka. Ve chvíli, kdy takové setkání s básní nastane, překročili jsme Rubikon, a nikdo shůry už nám nemusí vtoukat do hlavy a dlouze vysvětlovat, proč máme poezii číst. Víme to a cítíme už velmi dobře sami. Setkání s básní se podobá stavu, kdy pomine tma a světlo oživuje jednotlivá barevná spektra. Naš neurčitý vnitřní život může v textu cizí básně náhle dostat zřetelnější obrysy. Našemu dosud málo rozlišenému nitru se dostává konkrétních nosičů, na kterých můžeme lépe uchytit svůj citový život.

Napadá mne ovšem, že krom racionálních důvodů, které jsem se pokusil letmo zmínit, to nejdůležitější tak snadno pojmenovat nelze, alespoň ne v přísně racionálním klíči. Ať už čteme Villonovu baladu nebo slovní textury Petra Kabeše, chceme, aby na nás báseň především působila, chceme ji absorbovat, učinit ji naším tělem. Zda v nás bude otvírat emocionální stavy či nás bude ponoukat k vyplavování vlastních intimních obrazů, je svým způsobem lhostejné. K četbě poezie nelze přistupovat takto didakticky, jak jsem to nyní činil já. Když zapomenu na všechny své výše uvedené důvody, proč poezii číst, a dovolím si parafrázovat Nezvalova slova z dávné Surrealistické hry, bude možná zřejmější, co vlastně četba poezie přináší. Proč číst poezii? Pro křik ze sna. Pro klíč k dětství. Pro klíčovou díрку k noci. Pro hlavu rozbitou o pelest. Pro strašidla v pytli. Pro zavřenou knihu vysoko na skříni. Pro tajemství děravé židle.

2008

Erik Jakub Groch
Tráva

Nehybná, vlniaca sa alebo nachýlená
vetrom,
tichá, šumiaca, tmavozelená pod sivými,
naliatymi

oblakmi, takmer priesvitná, čo spôsobuje
šikmé svetlo
na mladých stebľách, trblietajúca sa po
daždi,

s vysokými vlnami trsov, pokosená
a pohrabaná,
pokojná hladina, po ktorej možno s dôverou
kráčať.

V dlhých, neznesiteľných horúčavách
pomaly,
postupne uschýna, kým nesplynie so zemou,
ako stoh slamy zapálený a spálený nejakým
ohňom,
zatiaľ čo v zime je na dne prázdneho snehu.

Nie je jediný okamih, kedy by bola rovnaká;
a nie je v našich silách pridať k nej jediné
steblo, ako k láske.

S jakým klidem jsou tu k popisu trávy přidávány další a další detaily, které mu prostě a bez zvláštních překvapení náležejí. Tráva může být nachýlená tak, tak a tak. Barevná tak a tak. Po chvíli vnímáme už jenom další tak, tak, tak. Představa trávy se před námi neodkrývá postupně, s přibývajícím detaily, ale díváme se na už hotovou louku a pouze nerušeně pozorujeme, jak se vlní, s popisem jen souhlasíme, jsme rádi, že neruší sebe sama, že se neodchyluje a trvá.

Při detailním pohledu – od kterého nás komíhavý rytmus básně odlákává – by se mohlo zdát, že se jedná o hyperrealismus: vlivem šikmého světla téměř průsvitná, tmavě zelená, mladá stébla, třpytící se po dešti. Takový výčet se zdá být zahlcující, ale z nějakého důvodu není, když se slova poskládají správně do rytmu verše. A není to tím, že by text držel nějaké unylé, přesné, jednoduché metrum.

První dva verše napodobují poryvy větru, ve kterých je jak pravidelnost, tak nejistota, jak dlouho který poryv bude trvat. Přesah slok „naliatými/oblakmi“ jen nepřímou naznačuje budoucí milostný motiv, ale co v něm přesahuje především, je vítr: čekalo se na další poryv. A co si myslet o náhle civilním a zdánlivě se nehodícím „čo spôsobuje“? Tím se připomíná pozorovatel, člověk. A už nás zase uklidňuje tráva a vítr a člověk se opět objevuje až v motivu chůze, a pak až na konci. Vlnění trávy trvá, i když se báseň posune k jejímu schnutí a rozkladu pod sněhem; rytmus básně jí stále vlní a my jen shledáváme, že z místa, odkud jsme se nevzdálili, se plynule stala vzpomínka, že současnost básně je jinde a my se tam můžeme podívat, ale jsme stále meditací trávy.

A právě z takto nezměnitelného tranzu nás bez porušení rytmu vytrhne na samém konci téma lásky, nesmyslně jednoduchý paradox, který nám připomene, že nejsme trávou, že jsme lidmi a náhle stojíme mimo rytmus, respektive zjišťujeme, že rytmus skončil, báseň nepokračuje, tráva se vlní jinde, než se právě nacházíme.

O básni Marzanny Bogumiły Kielarové

Lubomír Tichý

Marzanna Bogumiła Kielarová

*

ještě před hodinou nevěstila ranní mlha
takové jasno, tak obrovské nebe
a přelévání se ryb v rozehřáté vodě rybníka;
takovou radost, když vzlétající divoké
kachny
zanechávají výraznou stopu na zvrásněné
hladině
srpnového dne
a dlouze táhnou za sebou stále klidnější
zrak.

Naplňují se mísy rezavých zahrad,
vysypávají se klasy.
A ty se ztišíš, podivně nevinný. Čistý:

něžná návrší stojí v honosném světle,
nízko v travinách se rozprostírá smrt

Přeložil Michael Alexa

Tuto bezejmennou báseň Marzanny Bogumily Kielarové bych mohl mít téměř před sebou, vím to, alespoň přibližně. Pohled z okna mého pokoje by zavadil přinejmenším o dva prostory, které jsou jmenovány i v básni: rybník a zahrada. Rybník a zahrada, bez přívlastků – společného by měly jen málo. Zahradu nyní rozčleňují kočičí (myslím si to, ale popravdě vždycky doufám, že na tom má podíl i jiné zvíře) tlapky, voda v rybníce je strnule přikrytá krustou ledu. To jsou ale pouze chabé domněnky – můj stůl zdaleka nedosahuje výšky okna. Nedosažitelný pohled. Utěchou může být *jen takové jasno, tak obrovské nebe*, které vykukuje zpoza stonků a listů pokojových rostlin. Moc toho není, má to své výhody.

Hned v prvním verši vychází najevo, jak umně a nekonvenčně (ne ale artistně a samoučelně) využívá Kielarová slovesa. Zatímco na dalších stránkách výboru z její poezie se objevuje nezvyklé lexikum (drumliny, morény), zde si báseň vystačí s prostými podstatnými jmény. To sloveso udává jedinečnost obrazu – jistě, mlha by mohla jednoduše zmizet, to by bylo prostší a věcnější. Ale díky onomu „nevěštění“ dochází nejen k zpřesnění významu, ale i k jeho zhuštění. Mlha se zde stává až mytologickým hybatelem dějů a staví se po bok kohouta, blesků či klekání, zároveň zajišťuje plynulou návaznost na další obraz, na *takové jasno, tak obrovské nebe*.

Třetí verš mi nedovolí, abych sdílel pozorovatelskou radost z verše následujícího. Přelévání se ryb – jako by už nebyly schopné samostatného pohybu, ale do pohybu je dávalo něco jiného. Kromě toho mě tady – ať chci, nebo ne – ovlivňuje vzpomínka: sedím na stavidle u rybníka, je mi deset, je léto. Laxně sleduju hladinu, uvidím nějaký kus klacku, který z ní čouhá. Jenže pravda je jinde. Klacek se blíží ke břehu a přestává být klackem – začínám poznávat bělavé kapří bříško. A najednou si všímám, že klacků je po celé ploše rybníka rozprostřeno strašně moc, ale tentokrát zjišťuju jejich opravdovou identitu mnohem dříve. Rodiče pak říkali, že někdo asi vylil do rybníka nějakou jedovatou tekutinu. Jak to bylo doopravdy, nevím. Ale těla kaprů se v rybníce přelévala ještě několik dní. Jak nakonec dopadla, také nevím.

Divoké kachny na hladinu našeho rybníka zavítaly málokdy. V této básni jsou zdrojem radosti. Nedivím se, taky je mám rád. Možná se jedná o radost z pohybu – nejenže se dávají do pohybu samotné kachny, ale ještě zanechávají

stopu na zvrásněné hladině. Dusný a parný letní den možná konečně utváří něco, co stojí za to vidět nebo u toho alespoň být. A právě lidský zrak je další aktivizovaná skutečnost, kterou zapříčinily kachny, třebaže se jedná o *stále klidnější zrak*. Zde se opět ukazuje básnířčin cit pro využití sloves – přivádí do básně lidský subjekt, ale přímo jej nejmenuje. Převrací se běžný vztah člověk-zvíře: pozorovatel ustupuje, je pasivní a jeho konání je determinováno okolními tvory/prostředím, naopak divoké kachny, stejně jako v předchozích verších mlha, jsou hlavními hybateli děje.

Lidská činnost je zredukována i v následujícím verši – mísy rezavých zahrad se naplňují, ale kdo je naplňuje (zda vůbec – proč by ne samy?), to je velká záhada. Rezavá zahrada – málokterá barva k tomuto prostoru náleží přesněji. Napadá mě u toho zahradní tráva sežehnutá sluncem, ale přece jenom si obraz vztahuji spíš ke dvorku. Na něm se zpravidla povaluje leccos rezavého, ať už to jsou motýčky, staré pletivo, konstrukce fóliáku a pumpy, parapet či kbelíky. Dvorky mám také rád, byť je v tom jistá obliba z lítosti. Miska se mi jeví jako kontrast k zahradě, což je dáno subjektivním prožitkem – snad všechny misky, které jsou v naší zahradě naplňovány, jsou leskle nerezové.

Až na konci strofy se přímým vyjádřením objevuje osoba. Vlastně mi ten verš přijde trochu paradoxní. *A ty se ztišš* – nemlčel oslovovaný právě do této chvíle? Lze se ještě více ztišit, nevyčínat? Čistota a podivná nevinnost – ano, pozorované rozhodně mohlo mít očišťující funkci, stejně tak výskyt (představuji si, že nebyl primárním cílem, naopak trochu nevědomý a roztržitý) v nějakém nezvyklém prostředí, které tím mohlo být i přes pasivitu narušeno, může být *podivně nevinný*.

Během opakovaného čtení závěrečného dvojverší náhle vstanu a podívám se, alespoň z odstupu, z okna. Úvoz vedoucí až k vesnici na kopci je, zdá se, osvětlován prosvítáním mezi chumly mraků. Když do úvozu vcházím, už zdaleka není *takově jasno*. Všimám si zašlápnutých chrobáků a rozlámaných ulit. Scházím zpátky dolů, co nejrychleji, útěchu nacházím na stavidle u rybníka. Na dno naštěstí nedohlédnu.

O knihách, knihovnách, redakcích,
archívech a veřejných čteních

Rukopisy mají uši

Walt Whitman a Stébla trávy

Do určité doby jsem nerad odpovídal na otázku, jaká je moje nejoblíbenější kniha. Těch knih byla spousta a hodně záleželo na náladě, okamžitém rozpoložení, žánrové orientaci. Nakonec se ale stalo, že svoji nejoblíbenější knihu mám. Nechápu to úplně tak, že by proto všechny ostatní byly na druhé koleji nebo ze své podstaty ztrácely na zajímavosti, ale když se mě někdo zeptá na moji nejoblíbenější knihu, řeknu prostě *Stébla trávy* od Walta Whitmana.

Je to kniha zvláštní tím, že ji autor během svého života neustále přepisoval a rozšiřoval, vycházely další a další verze. Whitman za sebou navzdory své básnické velikosti nemá nějakou mohutnou bibliografii, protože nové básnické texty vkládal především do nových verzí *Stébel trávy*, která tak můžeme bez jakékoli nadsázky označit za jeho celoživotní dílo. Nevýhoda je v tom, že není úplně jednoznačné, co jsou ta pravá *Stébla trávy*. Poslední verze? Nebo naopak první? V češtině existují výběry – pod názvem *Demokracie, žena má* vyšly některé básně v roce 1945 v překladu Pavla Eisnera. V tomto textu budu citovat z překladu Jiřího Koláře a Zdeňka Urbánka, který vyšel pod názvem *Stébla trávy*, ale taky má charakter výběru z původní knihy. Poměrně nedávno vyšel – jako *Listy trávy* – velmi dobrý překlad Ondřeje Skovajsy a Hany Lundiakové. Je to přeložené celé první vydání.

Whitmana jsem objevil už v době, kdy jsem věděl, že chci psát poezii. Myslím si ale, že jsem díky někomu objevil svůj vlastní styl. Možná to zní jako paradox. Nezačal jsem prostě jenom imitovat někoho jiného než předtím? Myslím si, že i když v tom kus paradoxu je, je v tom pro mě pohyb od čtení poezie, kterou jsem toužil napodobovat – ať už to byli Prokletí básníci nebo čeští poetisté – ke čtení, které mi sice taky ukazovalo nějaký směr, ale zároveň mi dávalo svou

Svoboda je u Whitmana naprosto klíčové téma. Je potřeba říct, že je to autor, který začal s volným veršem. Je to tedy velká svoboda na úrovni formy, kde pravidelné metrum nahrazuje vlastní, intuitivnější rytmus, řeč plyne spontánněji, přirozeněji. A na úrovni obsahu je to básník bytostně politický, pro kterého hrají naprosto stěžejní roli hodnoty svobody a rovnosti.

Co to ale znamená politický? U Whitmana je to věc mnohem hlubší než přihlášení k nějaké ideologii, straně nebo vlajce. Svoboda a rovnost, tak jak jim rozumí, jsou taky duchovní hodnoty a tyhle roviny tak u něj nakonec splývají. Nejde o nějaké ideologické diskuze, ale o samotnou podstatu člověka a taky podstatu kosmu, protože to je propojené. Whitman stojí na straně utlačovaných, plně se s nimi identifikuje a bouří se proti světu, který je takhle nastavený. Jenom toho „proti“ tam vlastně tolik nenajdeme. Whitman totiž hlavně oslavuje život, přitakává světu, raduje se z něj v jeho plnosti. Jeho poezie představuje alternativu rozdělující tvrdosti, světu ovládání a příkazů. A člověku skoro ani nepřijde, že čte básníka 19. století. Nadčasový je i v tom, s jakou empatií hovoří o mimolidském světě, o zvířatech a rostlinách – jako by svůj projekt všeobecné svobody a rovnosti vztahoval i na ně.

A toto je úryvek z 37. oddílu monumentální básně Zpěv o mně v překladu Jiřího Koláře a Zdeňka Urbánka, pasáž, která je pro mě naprosto zásadní:

„Nejde vzbouřenec do vězení s pouty na rukou, abych
neměl já pouta na rukou a nešel po jeho boku
(Nejsem ten veselý z nich, ale víc ten zamlklý s potem
na cukajících rtech.)

Nesebrali výrostka pro krádež, aby mě nevzali
a nesoudili s ním a neodsoudili.

Neleží jediný nemocný s cholerou v posledním tažení,
abych já neležel v posledním tažení,
Tvář mám popelavou, svaly pokroucené, lidé ode mne
prechájí.“

Carrollova Alenka

Jedna z prvních knih, které mě okouzly jako dítě, byla *Alenčina dobrodružství v říši divů a za zrcadlem* Lewise Carrolla. Možná je to vůbec první kniha, kterou si ve spojení s takhle silnými emocemi vybavím. Přitom patřila už do repertoáru knih, které nám se sestrou četli rodiče v době, kdy jsem sám číst neuměl. Vybavil bych si těchhle knih určitě víc a na některé bych vzpomínal s nadšenou nostalgií, ale Alenka je jiná. Je to kniha, která mi zůstala. V různých životních obdobích jsem se k ní vracel a jsem si docela jistý, že se k ní budu vracet celý život. Asi není potřeba vysvětlovat, v čem tato kniha dovede okouzlit dítě. Už magické prostředí, do kterého hlavní protagonistka vstupuje, je svojí atmosférou podmanivé a naprosto jedinečné. To prvotní nadšení si umím vybavit dodnes. Je zajímavé, že právě až mnohem později jsem začal vnímat, že z určitého úhlu pohledu je tento příběh – vlastně dva příběhy, když mluvíme o obou částech – taky znepokojivý a mrazivý. A bylo to v době, kdy jsem tuto znepokojivost a mrazivost oceňoval, protože v období dospívání rezonovala s mými životními pocity a určitým napětím mezi mnou a světem. To je možná další etapa. A když mě později začal zajímat surrealismus a různé formy experimentální literatury, přivedlo mě to určitou oklikou zase k Alence. Není to tak dávno, co jsem se začal víc zajímat o magii a mytologii – a hned se nabízejí další vrstvy čtení, další roviny interpretací. A to jsem určitě nevyjmenoval všechno. Je to prostě kniha, která mě provází a stabilně obohacuje.

Jak je to vůbec možné? Myslím, že je důležité, že Lewis Carroll na svoje čtenáře a čtenářky nic nehraje. Různých hříček a vtípků je v knize samozřejmě hodně, ale myslím to trochu jinak. U některých dětských knih – a to jsem vnímal už jako malý – je patrný tón určité blahosklonnosti. Autor nebo autorka promlouvají k dětem jakoby z výšky, stylizují se a někdy je viditelně podceňují. Takové dětské knihy vůbec nemusejí být špatné, ale něco podstatného jim chybí. Lewis Carroll se nestylizuje. I když píše příběh pro děti, zapojuje se mezi ně. Není v tom žádná lest ani předstírání. A díky tomu taky dokáže autenticky vyjádřit i určitou úzkost z odcizení a nesrozumitelnosti světa, kterou nemusejí prožívat jen děti, ale i spousta citlivějších a ote-

vřenějších dospělých. Tajemné promluvy postav, se kterými se Alenka snaží nějak dorozumět, někdy připomínají nechopitelný jazyk úřadů a významnou roli zde hraje mocenská svévole a zbytnělé přesvědčení o vlastní důležitosti – nejvýraznějším příkladem je asi Srdcová královna. Myslím, že to je něco, co je hluboce oslovující napříč generacemi. Pro děti možná spíš intuitivně, ale rozhodně ne méně. To, co v Říši divů působí pochopitelně a logicky, Alenka vnímá jako nesmyslné a bláznivé. Carroll tak podle mě relativizuje rozdělení na bláznivý a neskutečný svět dětí a racionální a seriózní svět dospělých. Jedno z tajemství Říše divů je totiž v tom, že má právě se světem dospělých hodně společného: od vystresovaného sledování hodiněk až po nesmyslné rozkazy.

Čaroděj Zeměmoří

Dlouho jsem chtěl psát prózu. A nejvíc asi fantasy. Zbožňoval jsem Tolkiena, ale i méně vážného a hravějšího Terryho Pratchetta. Až mnohem později jsem nicméně objevil autorku, která pro mě celý žánr posouvá ještě mnohem dál – Ursulu LeGuin. Sice už je jasné, že se spisovatelem fantasy nestanu, ale kdyby k tomu řízením osudu přece jenom došlo, mým největším vzorem by asi byla právě ona.

Čaroděj Zeměmoří je na první pohled klasický hrdinský fantasy příběh. U mladíka Geda alias Krahujce se projeví kouzelnické vlohy, dostane se do učení a později se spolužáky nechťeně, byť vlivem svojí pýchy, probudí jakési tajemné zlo, které jej od té doby pronásleduje. A tak dále. Znělo by to skoro tuctově, kdyby všechno nebylo nakonec trochu jinak. Příběh především nevrcholí soubojem, ale přijetím. A Ged nestojí proti něčemu cizímu a neznámému, ale v podstatě sám proti sobě. V tom je pro mě LeGuin s odstupem času působivější než Tolkien, na jehož knihách jsem vyrostl a nerad bych jakkoli snižoval jejich kvality – pro Tolkiena je zlo něčím vnějším, ze své podstaty nelidským. Vytváří oddělenou rasu skřetů, ohraničenou říši skřetů a hrozivého Temného pána Saurona, který ani nemá skutečnou fyzickou podobu, a s tímto vnějším zlem se vyrovnává tak, že je nakonec silou poraženo. *Čaroděj Zeměmoří*

přistupuje ke zlu jinak. Není to něco, co se dá prostě oddělit a zničit. Je to mnohem složitější. Závěr *Čaroděje Zeměmoří* může člověka zmást, protože se děje něco jiného než na co jsme ve fantasy příbězích zvyklí, ale mnohem víc to odpovídá realitě našeho světa.

Je potřeba říct, že v *Zeměmoří* je celkově silný otisk autorčina pohledu na svět. Je to vidět už v tom, že obrací zavedené zvyky a ukazuje nám, že zřejmě všechny postavy mají tmavou barvu pleti. Ženské postavy vystupují z rámců klišé. K magii, která je nakonec kromě jiného i nástrojem moci, se přistupuje s velkou opatrností a zodpovědností. A důležitý je taky vztah lidského a mimolidského světa. Když čaroděj Geda v bouři zachrání malé zvíře, čteme k tomu: „Od těch dob věřil, že moudrý je ten, kdo se nestraní ostatních živých bytostí, ať jsou obdařeny řečí či nikoliv, a v pozdějších letech věnoval mnoho úsilí tomu, aby se naučil, co se dá v tichu naučit z očí zvířat, z letu ptáků, z majestátných pohybů stromů.“

Čaroděj Zeměmoří skvěle funguje jako dobře napsané dobrodružné fantasy, ale je toho v něm skryto mnohem víc. I Tolkienovy příběhy – omlouvám se, budu zase srovnávat – člověka vedou k určité etice a hodnotám, ale postupem času musí přijmout skutečnost, že svět není černobílý, zlo často není jasně identifikovatelné, respektive vždycky nebojují jednoznačné síly dobra proti jednoznačnému Mordoru. *Čaroděj Zeměmoří* nás rovnou vyzývá k nahlédnutí do vlastního srdce, do vlastní psychiky.

Nabízí se čtení optikou jungiánské psychologie, která klade důraz na integraci stínů. Temné aspekty, které v sobě potlačujeme, podle tohoto pojetí mohou vyhrznout na povrch s ničivými následky – předejít se tomu dá tím, že sami sobě věnujeme pozornost a před tímto stínem neuhýbáme pohledem. Kdybych řekl, že právě o tom je *Čaroděj Zeměmoří*, zredukoval bych ho na jednu tenkou vrstvu, jakkoli má sama o sobě velkou sílu. Je to ale zároveň kniha, která nás bere do bohatého a okouzlujícího světa, ukazuje nám velké lidské (a nejen lidské!) příběhy a vztahy i životní hodnoty.

Bytosti schopné zemřít

Vždycky jsem měl rád básnické antologie. Trochu je to i tím, že v českých překladech vychází poměrně málo celych básnických sbírek zahraničních autorů a autorek a antologie to tak trochu nahrazují, i když i těch by mohlo vycházet klidně víc. Antologie ale není jen znouzectnost, jak by to takhle snad mohlo vyznít. Je to kurátorský počin, promyšlených výběr básnických textů z určité oblasti, určitého období. Často bychom se v tom časoprostoru sami obtížně zorientovali a pěkná česká antologie tak zafunguje jako průvodce.

Kniha *Bytosti schopné zemřít* představuje, jak uvádí podtitul, generaci francouzských prokletých básníků 20. století – konkrétně jsou to Jacques Prevel, Gilberte Dallasová, Gérald Neveu, Stanislas Rodanski, Roger-Arnould Rivière, Jean-Pierre Duprey, Francis Giauque, Jean-Philippe Salabreuil – v překladech Václava Jamka, Erika Lukavského a Petra Zavadila.

Jde o generaci nastupující po francouzských surrealistech a tato kniha je pro mě cenná v tom, že začíná tam, kde velká francouzská poezie pro hodně lidí končí. Po velikánech 19. století a první poloviny 20., po symbolistech, dekadentech, dadaistech, surrealistech, Vysoké hře přichází... kdo vlastně? Rozhodně mám pořád mezery, ale část jich tato antologie zaplnila. Je přitom vypovídající, že na tyto velké francouzské směry autoři a autorka zastoupení v *Bytostech schopných zemřít* přímo navazují, snad by se i dalo říct, že propojují dekadenci se surrealismem. Často jde lidi žijící na okraji společnosti, často umírají mladí. A jejich poezie rozechvívá. Vybírám báseň Gilberte Dallasové, herečky a básničky, která i kvůli nemoci a předčasné smrti stihla napsat jedinou básnickou sbírku. Ta nese název *Abeceda slunci* a toto je báseň s názvem P:

Polykač stěn ve sněžném kabátci
Chce zabít lva,
Krásného lva, jenž se líně prochází;
Krásný lev skáče;
Hraje se sluncem míčové hry;
Polykač stěn ve sněžném kabátci
Jde zabít lva

Krásný bílý lev skáče
Bělejší než bílé slunce Marsu,
Bělejší než bílý kabátec
Polykáče stěn.

Ale z jeho krve pod hřebelcem, z jeho krve
se pod kladivem a plevem stává
pára a postilióni, jež lehký vánek
roznáší a poprašuje tak svíce
jarních kaštanů.

Drásavost vražedného výjevu stojí proti světelnosti a hravosti. Když čtu *Bytosti schopné zemřít*, mám často silný dojem, že jde opravdu o všechno. Těžko to racionálně vyjádřit a možná do toho kromě hloubky a naléhavosti samotných textů vstupuje i vědomí pohnutých životů těch, kdo je vytvořili. I jednotlivé básnické obrazy se ale člověku zarývají pod kůži a taky do paměti. Surrealistická obraznost, ve které se člověk někdy přece jenom ztrácí a neví, čeho se chytit, je tady najednou osobní, hluboce emotivní, zjitřená. Antologie *Bytosti schopné zemřít* nám představuje velmi specifický básnický kosmos. Jeho síla je na jedné straně v bolesti, ale zároveň i ve vystupování z bolesti, jejím překračování. Myslím, že i v básni, kterou jsem z knihy pro dnešek vybral, je tohle napětí dobře vidět.

Emmanuel Carrère a jeho Limonov

Žijeme v době, kdy se hodně mluví o Rusku. Často je to spojeno s plošnými odsudky a pohrdáním, které jsou navzdory situaci nespravedlivé, jindy s touhou pochopit kořeny a pozadí takového zla jako je současné válečné tažení ruského režimu. Těžko říct, jestli na to můžeme najít odpověď v knihách. Pravděpodobně spíš ne. Instinktivně mě to ale k některým vede. Jednou z nich je i kniha Limonov velkého francouzského autora literatury faktu Emmanuela Carrèra. Kniha je životopisem Eduarda Limonova, postavy, o níž sám Carrère říká, že působí svou celkovou výstředností spíš jako fiktivní. Limonov se narodil v roce 1943 v dnešním Rusku, v roce 1973 emigruje do New Yorku, kde mimo jiné píše svůj slavný autobiografický román *Tě jsem já, Edáček* a neúspěšně se snaží angažovat v protisysté-

mových hnutích. V 80. letech odchází do Paříže, kde je aktivní především jako literát. V roce 1991 se vrací do Ruska a tady začíná to skutečně zajímavé – byť už jmenovaný román *Tò jsem já, Edáček* je v mnoha ohledech naprosto fascinující, ale o tom jindy.

Mrazí například z Limonovovy nadšené podpory Srbska během balkánských válek, která vyvrcholila jeho aktivní účastí ve válce v Bosně a Hercegovině. Později spolu s Alexandrem Duginem a Jegorem Letovem založil Národně bolševickou stranu. Vyslovoval se proti ukrajinské nezávislosti a podporoval nejružnější osvobozenecká hnutí mimo Rusko. Navzdory jednoznačně fašistickým tendencím spolupracoval s liberálními politiky a političkami a stal se jednou z osobností ruské opozice. Kniha končí rokem 2009. Tolik v co největší stručnosti.

Máme co do ničení s člověkem se zkušeností disidentů jak v Sovětském svazu, tak putinovském Rusku, emigranta, který nenáviděl zemi, ve které mnoho let žil – Spojené státy – citlivým básníkem a spisovatelem, jemuž záleží na spravedlnosti, ale nakonec se nechává natáčet s kulometem v ruce společně s válečným zločincem Radovanem Karadžićem a stává se přesvědčeným fašistou, jakkoli tak sám o sobě nemluví. Těžko vyjmenovat všechny paradoxy a rozpory Limonovova životního příběhu. Carrèrova kniha je silná právě v tom, že je zevrubně a barvitě popisuje, ale hodnocení nechává z větší části na čtenářích a čtenářkách. Nijak nezjemňuje ty nejstrašlivější momenty Limonovova působení, ale zasazuje je do kontextu. Kromě samotné osobnosti Eduarda Limonova se tak například z knihy dozvídáme poměrně hodně o atmosféře v Rusku devadesátých a nultých let, což nám snad i dnes může posloužit jako střípek do složitě skládanky, ve které se mnozí pokoušíme vyznat.

Jednou vrstvou Limonovova příběhu je jeho tragická, kdy se touha po spravedlnosti mění ve fašismus. Druhou je ale taky velká neupřímnost k ostatním i sobě samému, když veškeré neúspěchy nejen v emigraci svaluje na nepřízeň osudu, případně zaprodanost ostatních. Největším paradoxem Limonovovy osobnosti je tak nakonec navzdory neuvěřitelnosti jeho životních osudů to, že je to dost normální člověk. Se vši strašlivostí a zlem, které k tomu patří.

Vie, čo urobí Kataríny Kucbelové

Slovenskou literatúru máme v Česku pořád tendenci vnímat jako něco provinčního a druhořadého. Za to, že jsem slovenské knihy začal registrovat a brát dostatečně vážně, vděčím setkání se skvělým básníkem Michalem Tallem, se kterým mě dnes už pojí hluboké přátelství. Zajímavé je, že při vši úctě k současné české poezii, kterou mám velmi rád, je slovenská těsněji napojená na evropské i světové trendy a impulzy. Z nepřeberného množství fascinujících knih od skvělých básníků a básniřek, z nichž bych kromě už jmenovaného Michala Talla rád zmínil ještě Michala Habaje, Márii Ferenčuhovou nebo Janu Bodnárovou, jsem si nakonec vybral knihu *Vie, čo urobí* od Kataríny Kucbelové. Kniha je to i na básnickou sbírku docela krátká – dvacet básní, třicet šest stran. To jí ale nijak neubírá na síle.

Především musím zmínit, že jsem z téhle knihy ukradl jeden verš. Říkám to samozřejmě trochu ironicky, protože jsem si ho spíš půjčil, ocitoval, přesadil do jiného kontextu. A to se může. Je to poslední verš celé knihy, „vzduch praská a světlo padá“ – a v počeštěné podobě ho najdete v méj básni „duny“ v knize *Země slunce*. Neříkám to proto, že bych si chtěl dělat reklamu. Jenom se k tomuto činu pro přehlednost hlásím.

Už z tohoto příběhu musí být zjevné, jak moc mě Katarína Kucbelová touto knihou zasáhla. Je to kniha, která v sobě má něco z tušení konce světa, úzkosti z dění v něm, snahy zorientovat se, najít cestu. Název knihy je citací z jedné z básní, ale každopádně nejde číst jinak než ironicky: převládá naopak pocit, že postavy v básních nevědí, co mají dělat, nevědí, co si počít, a pomocí ritualizovaných úkonů nanejvýš předstírají, že je to jinak.

O literatuře spojené s motivy nebo třeba jenom náznamy konce světa se hodně mluví v souvislosti s postupující environmentální krizí. Katarína Kucbelová se k tomuto tématu nevyjadřuje explicitně, ale zkoumá spíš vnitřní pnutí, strachy a úzkosti. A strach je zároveň často taky kořenem zla. Sama zkáza světa je u Kucbelové zachycena jazykem lyrické obraznosti, nekonkrétní a mytologické. Vzduch praská a světlo padá.

Myslím, že se mezi čtenář a posluchači tohoto textu najde člověk, který je stejně jako já – převozníkem knih. A jedině převozník knih chápe, jak důležitý je správný výběr, vždy limitovaný nosností vlastního těla. Podle délky cesty, na kterou vyrážím, vybírám nejprve množství a následně různorodost žánrů a obsahů. Beru si vždy jednu knihu, kterou číst musím, pak alespoň jednu knihu, ke které se vracím, a konečně i tu, ke které se už týdny nebo měsíce nemohu dostat a hrnu ji před sebou jako věčný úkol.

Podobná různorodost se odráží i v organizaci mého bydlení: mám zvláštní stolek, který se nachází v chodbě mezi botami. Na něm jsou vždy přichystány knihy z poslední doby, knihy aktivní – čekající na svou chvíli jako běžec na startu. Na stole u okna, kde pracuji, mám knihy studijní, které střídavě v pauzách mezi soustředěním беру do rukou a ony mě přivádějí zpátky k myšlenkám. Velký dřevěný psací stůl v ložnici sestává pouze z nepřevoznitelných knih určených k dlouhodobému čtení. Mezi těmito stoly se knihy povalují také na zemi, u postele, na zvláštních policích, na kuchyňské lince nebo vyhřezávají z přeplněné knihovny.

Vybrat si mezi nimi ty, o kterých mám a chci mluvit, které chci představit jako své oblíbence, je pro mě nesmírně těžký úkol, poněvadž každá kniha má svůj nezaměnitelný výraz a smysl, pro který existuje. Neexistují lepší a horší knihy, jsou pouze lepší a horší texty v nich, kniha jako taková je ale něco jiného než pouhý text ve vazbě. V okamžiku, kdy je vytištěna a namnožena, stává se z ní cestovatel mezi lidmi, tichý archiv čísi práce, malá mapa světa, která se nedá projít jinak, než přečtením. A to je asi to, co mám na knihách nejraději: nedají se vzít zkrátka, nelze je obelstít, vyžadují čas právě tím, jak jsou vůči naší pozornosti pasivní, jak jim na ní nezáleží...

Jedna z takových těžko převozitelných knih mě paradoxně provází celý život, z bytu do bytu, ze stěhování do stěhování. Je to prostý obyčejně neobyčejný *Atlas Světa*, který jsem kdysi dostala, tuším, k desátým? narozeninám. Před pár týdny jsem ho znovu-objevila ve své knihovně, a znova jsem si tak prošla vývojovými fázemi planety země:

namátkou zmíním: nejstarší, hádské období, čili vznik země... prahory – objevují se sinice, bakterie, starohory, které nám jako vzpomínku zanechaly ediakarskou faunu, tajemné organismy z doby před 600 miliony let, přeskočme pár set milionů přes prvohory rovnou do druhohor, kdy během období jura rostou lesy, ... představovala jsem si jejich vlhkost, jejich teplo, a tamní ptáky, první ptáky na této zemi, jak dobývají nebe, roztodivné plazy vládnoucí moři, nepřeberné množství různých druhů dinosaurů... po juře však následuje období svrchní a spodní křídly, kromě rohatých ceratopsidů se zde objevuje nejstarší známí zástupce primátů, jenže zatímco rozpad původního kontinentu Gondwana dramaticky pokračuje, na formující se zemi dopadá slavné mimozemské těleso, které způsobuje hromadné vymírání...

buch.

jsem skoro v čtvrtohorách, když se objevují velcí savci, jako nosorožcovití, medvědi, hyeny, šavlozubí a příslušníci čeledi hominidae... kteří se po konci období poslední doby ledové ujmou vlády nad touto zemí, s vědomím vlastní oprávněnosti vydobydou z jejich útrob kulturu, pár nosorožcovitých při tom navěky přijde o život a dostanou se tak do učebnic jako vyhynulý, zatímco člověk objeví existenci rádiových vln, stvoří rozhlas a nechá mě vám povídat o celé té podivuhodné podívané...

Vlastně jen díky této dětské, hluboce prožívané fascinaci nad vznikem světa, nad jeho nepředstavitelným stářím – ve srovnání s krátkostí lidského života, jsem schopná dnes, jako dospělá, chápat mladého vědce, filosofa a umělce, který se skrývá v teprve rostoucí myslí.

Kvůli *Atlasu světa* jsem dospěla k rozhodnutí stát se paleontoložkou. Moje touha pochopit svět, jeho původ, jeho dospívání... se postupně během dospívání mého přeorientovala na touhu chápat, jak vůbec o světě myslíme a jaké k tomu máme důvody. Na gymnáziu jsem se díky relativně nadšenému učiteli pro věc seznámila s filosofií. Ale na rozdíl od mých spolužáků, kteří ji považovali za spekulaci hodnou tak maximálně výsměchu, kteří slovo „filosofování“ používali jako označení pro bezpředmětné uvažování o nesmyslech, pro mě byla filosofie novou geologií. Geologů myslí.

Filosofy a filosofky které jsem postupně poznávala, jsem považovala za přátele v myšlení. Za jakési nadčasové spojence. Vždycky jsem vtipkovala o tom, že mám spousty přátel, ale většina z nich už je bohužel po smrti. Na otázku s kým byste se chtěli potkat, kdybyste měli možnost cestovat časem, jsem zpravidla odpovídala jménem jednoho z nich. Neodmyslitelnou roli v kritickém přístupu ke světu pro mnoho mladých lidí hraje samozřejmě Friedrich Nietzsche. I já jsem podlehla kouzlu jeho rétoriky. Nietzsche totiž, z mého úhlu pohledu, pohrdal přesně tou výchovou, která mi připadala tak neužitečná: učení se nepřeborného množství historických fakt, aniž by měl člověk čas zamyslet se nad jejich celkovým smyslem, výchova kvaziobjektivní, která brání člověku najít sebe sama, která opatrně nakračuje kolem toho, co je v dějinách a v kultuře doopravdy velkého... Jak mi může někdo kázat o antice, když se smysl minulého může otevřít jen díky hlubokému prožitku přítomnosti a její nouze? Jak mohu důvěřovat tomu, kdo v historii pátrá jen po pseudocnosti a okázale ignoruje jevy, které pohoršují...?

Jak jsme s Nietzschem tehdy bořili iluze o dobrotě lidské přirozenosti, pokroku, humanitě nebo o dokonalejším poznání... Nejvíce ze všeho mě ale fascinoval jeho vztah k umění. Nietzsche jako velký kritik společnosti dobře prohlédl, že umění musí mít sílu věštby, nikoliv luxusu. Spolu s ním jsem chtěla věřit, že je lži věnovat se tvorbě až v rámci odpočinku, že je lži zaprodát naše nejlepší hodiny zajišťování životních nezbytností, prostřednictvím práce pro někoho jiného, aby nám pak ve zbytku sil a ve zbytku času vířilo hlavou, co všechno bychom udělali, kdyby – Věřila jsem

v Nietzscheho kulturu, která nemá za svůj cíl nám život ulehčit a učinit milejším, naopak – kultura měla být onou touhou unést i to nejtěžší! Nietzsche sám samozřejmě své myšlení v pozdějším díle mírní a označí se za fanatika. Buď jako buď, mé mladší já bylo fanaticky nadšené ze všeho, co bylo cítit velikostí ducha. K Nietzschemu jsem se nedávno vrátila z jiné perspektivy, objevila jsem ho pro sebe nejen jako hudebního skladatele, kterým byl, ale i jako básníka. Nedávno znova vyšly jeho *Dionýské dithyramby a jiné básně*, které mě – jakožto básnířku uhranuly – a jeho filosofie tak pro mě získala ještě další rozměr, artikulaci v jiném, ač stejném jazyce.

Třeba básně Poslední vůle:

*Umřít tak,
jak jsem ho kdysi viděl umírat-*

*přítele, který božsky vmetl blesky
do tmy mé mladosti.
Nevázaného a hlubokého,
tanečníka v bitvě,*

*z válečníků nejjařejšího,
z vítězů nejtěžšího,
na jehož osudu stojí osud,
tvrdého, rozmyšlivého, promyšlivého –*

*v rozechvění, že zvítězil,
s jásotem, že zvítězil umíraje -*

*s rozkazem ve svém skonu
a rozkaz zněl: ničit...*

*Umřít tak,
jak jsem ho kdysi viděl umírat:
vítězného, ničivého...*

A teď mám výčitky svědomí – tak dlouho jsem mluvila o Nietzsche, až jsem málem nestihla zmínit filosofii Gottfrieda Wilhelma Leibnize. Inu, doporučovat posluchačům Vltavy *Monadologie a jiné práce* by ode mě bylo skoro deviantní, ale pokud se vám bude chtít, a slyšíte jeho jméno prvně, můžete se podívat trochu blíže na tohoto německého filosofa, ale i matematika a vědce, jehož univerzální génius nenápadně ale doslova, otrásl dějinami myšlení. Konečně, od Leibnize vedla moje cesta k francouzské filosofii a k myšlení Gilla Deleuze, který Leibnizovi i Nietzschemu věnoval své samostatné publikace. Jedna se jmenuje *Leibnize: záhyb a baroko*, druhá zas *Nietzsche a filosofie*. Obě jsou takřikající pro fajnšmekry a obě mám moc ráda. Ale pryč od toho! Nebo se moje chvála čtenářství strhne do přednášky, ve které se beztak zamotám.

Přejdu raději k jinému typu filosofie, která se pojí i s mnohem lehčím čtením, které mi teď přichází na mysl, lehčím a zároveň stejně tak komplexním. Série knih Terryho Pratcheta – úžasná zeměplocha – nese totiž, stejně jako *Atlas Země* nebo filosofie – specifické poznání, které člověk najde jedinečně v knihách. Prachett je slavný autor, jeho knížky jsou oblíbené v široké komunitě lidí, ale já jsem vždycky měla dojem, jako by je psal přímo pro mě. Pamatuji si, že mě k jeho četbě přivedl můj někdejší nejlepší přítel, bylo mi, tuším, třináct let? A do dnes, ačkoliv už Terry Prachett nežije a dalších dílů se nedočkáme, do dnes je mám pořád blízko sebe. Ve zkratce řečeno: zeměplocha je knižní série fantasy, která se odehrává na světě, ležícím na hřběte obrovské želvy, plující vesmírem. Mapuje různé charaktery a skupiny – v rámci této série, kde je tuším jednačtyřicet knih, existují různé cykly: některé jsou o městské hlídce, představte si takovou, hmm, policii, některé o postavě Smrtě, jiné o mázích, ale moje nejmilejší jsou o čarodějkách. Mým doslova vzorem je postava mladé čarodějky Toničky Bolavé, která se objevuje v knihách *Svobodný národ*, *Klobouk s oblohou*, *Zimoděj*, *Obléknu si púlnoc* a *Pastýřská koruna*.

Tonička je totiž z chudé, pastýřské rodiny, má hromadu sourozenců, od kterých se až příliš liší, umí vyrábět skvělý sýr – máslo – a kouzlit. Ale kouzlit po svém. Takovým tím praktickým způsobem, který obnáší obvazo-

vání ran, starání se o lidi, o které se nikdo jiný starat nechce, nebo na které se zapomnělo. No a pak jednou za čas zachrání svět. Od puberty až do dnešního dne jsem si vždycky přála být jako Tonička. A cítila jsem se trochu být Toničkou, protože ona má takovou znepokojující vlastnost. Tou vlastností jsou takzvané třetí myšlenky. Jak to popisuje Terry Prachett: první myšlenky jsou obyčejné a každodenní a má je každý z nás. Druhé myšlenky mají lidé, kteří rádi přemýšlí. A třetí myšlenky, ty pozorují svět a myslí se samy pro sebe. Je to ten další, poslední hlas v hlavě, se kterým se lze poradit, aniž by člověk musel říci „já“. Je mi neobyčejně sympatická tahle klidná, skrytá síla zeměplošských čarodějek, jejich pragmatická péče o potřebné i jejich drzost, odvaha a přirozená ženskost. Zeměplošské čarodějky mi dodávaly a dodávají sílu, když jsem v úzkých. Jedna z nich například říká: věřím na to, že nemusím věřit ve štěstí. A já si opakuji to stejné, když přede mnou stojí nějaký větší úkol. Jsou tak trochu mým sebevědomím, mými fiktivními babičkami a kamarádkami.

Jak jsem říkala úvodem – jsem převozníkem knih. A pokud někam cestuji, cestuji tam tak, abych mohla číst. Nikdy jsem se nenaučila číst ze čtečky. A stejně tak jsem se nikdy nenaučila číst v čemkoliv, co má kola. Takové aktivity totiž geniálně vyhovují pouze koleje – a tak mi na čtení zbývají jen tramvaje a vlaky. Číst na cestě totiž znamená – nořit se do knihy. Jistý, zcela nečekaný typ ponoru, podobný cestě vlakem, nabízí próza i dramata Thomase Bernharda.

Já vím – on je oblíbený. A já vím – mezi intelektuály často skloňovaný případ. Ale když ono je to vážně dobré. Zvlášť když má člověk kyselou, ano, doslova nesnesitelnou náladu a tahle nesnesitelnost ho celého prostupuje, a prostupuje také celý svět, každý zbytečný, nesnesitelný předmět, každou pitomost, se kterou se člověk nutí zabývat z důvodu vyššího dobra kterému sám dávno nevěří... eh, zkrátka, když nenávidím, nenávidím skrze Bernahrda. Je to samozřejmě moje a čistě moje artikulace. Ale po-

kud budete cítit nesnesitelnost, sáhněte po Bernhardově knize *Moje ceny*, kterou v roce 2009 přeložil do češtiny filosof Petříček. Ta kniha se totiž věnuje mému – ironicky řečeno – oblíbenému tématu: udílení literárních cen. Pokud budete chtít občas ukřivdění nenávidět, nikdo vám tento zážitek nezprostředkuje lépe než rozporuplný Bernhard.

A nehodlám se teď, ani za cenu chvilkového zatracení od laskavých posluchačů, vynořit z bahna temnějších stavů člověka! O něco, řekněme, krásnější formulace tmy, které chci zmínit, nabízí také knihy Nicka Cavea, ať už je to starší titul *A uzřela oslice anděla*, *Smrt Zajdy Munroa* anebo relativně nedávná *Píseň z pytlíku na zvratky*: Cavevova spisovatelská stránka je místy čtenářsky až neúnosná, ale přece správným způsobem drásavá a něčím tak osobní... že když se člověk sám nachází ve tmě, může v těchto knihách najít to správné prostředí k odpočinku. Ostatně, v o něco mladším věku, aniž by to byly knihy pro mladé čtenáře, to ani náhodou, mi v krizích dost pomohly dvě velmi známé knihy drásavé literatury, a tím je *Stepní vlk* Hermana Hesse a *Pod skleněným zvonem* Sylvie Plathové. I tyto knihy umožňují ponor a zároveň něco jako cestu na vzduch – dramatické prožívání vlastního života dokáží zmíněné knihy potvrdit, rozvést, znovu-artikulovat, když si s tím jeden neví rady sám, je to právě tato literatura, ve které je možné najít útechu; ne snad proto, že by byla explicitně hezká, jejím úkolem zřejmě nebude zvednout čtenáři náladu, ale jsou to knihy do kterých se lze promítnout, a možná že po jejich zavření se snáz zavře i onen stav, který k nim čtenáře možná přivedl.

Přece ale neskončím s knihami, které mám spojené s bolestí. Ne. Uzavřu ho s knihami, které mám spojené s milovanou osobou. To je totiž také zvláštní typ literatury, který nemá své značení v knihovnách, jejichž žánr zatím nemá zvláštní jméno: a přece existuje. Kniha spojená s milovanou osobou je taková, kterou se člověk naučí mít rád proto, že ji má rád ten či ta, koho sám miluje. Nejedná se o pouhé přátelské doporučení, je to situace, ve které je milovaná osoba

natolik fascinovaná nějakou knihou, že vám to nedá – a musíte se snažit pochopit – proč tomu tak je. Jako by kniha, kterou má rád někdo jiný, koho zas máte rádi vy – byla tajnou vstupní branou do myšlenek, do citu, do vkusu tohoto člověka. Jako by – když nerozumíte, když se snažíte někomu přiblížit, ale ostýchavě a opatrně – stačilo přečíst si jeho, její, oblíbenou knihu: a hned jste si blíž...

The Waste Land, Pustá země, Pustina. Asi nejznámější básnická skladba anglického básníka Thomase Eliota, skladba, kterou obdivuje má milovaná osoba.

*Kdo je ten třetí, který kráčí stále vedle tebe?
Když počítám, jsme tu spolu jen ty a já
ale když se podívám před sebe nahoru na bílou cestu
je tam vždy někdo jiný který jde vedle tebe
lehce je zahalen v hnědý plášť s kápí
nevím zda muž či žena
– kdo však je ten, který jde po tvém druhém boku?*

*Jaký je to zvuk vysoko ve vzduchu
sténání mateřského nářku
jaké jsou tyto zakuklené zástupy, proudící
po pláních bez konce, klopýtající po rozpraskané zemi*

Toto je konec čtvrté části z jinak pětidílné skladby v překladu Jiřiny Haukové a Jindřicha Chalupeckého z roku 47. Tu a tam se k této básnické skladbě vracím a hledám v ní... znamení. Vysvětlení. Místo možného doteku.

Žánr – oblíbená kniha mého oblíbeného člověka – se potom dá rozšířit i o všemožné, konkrétní situace z osobního života. Když jsme byli na pochybách, jestli má smysl trápit se s prací v takzvaném literární světě, četli jsme Balzacovy *Ztracené iluze*. Když jsme váhali, odkud a jak adoptovat pejška, rozebírali jsme – i zpochybňovali, výchovné metody Čapkovy *Dášenky*. Život v Portugalsku se nesl ve znamení básníka a spisovatele Fernanda Pessoa a dlouhý týden na chalupě zas v objevování vynikajících, trochu ztracených próz Františka Kožíka.

Když se člověk věnuje knihám, začnou mu dávat zpátky víc, než poznání nebo nové, dosud neobjevené světy. Ten nejvnitřnější vztah s knihou, který znám, je v situa-

ci překladu a rukopisu. Je to podobné, jako s onou milovanou osobou – člověk navazuje s textem vztah, hledá, jak jej co nejlépe uvést, jak ho představit, oné neviditelné síle čtenářstva, neustále hledá a opravuje se, snaží se absentujícího druhého předvést v tom nejlepším světle.

Takový byl pro mě proces s mým vůbec prvním publikovaným překladem – s knihou André Gorze *Dopis pro D.* *Dopis pro D.* je poslední knihou tohoto – v českém prostředí ne příliš známého filosofa. Je to dopis na rozloučenou, pro jeho ženu Dorine, se kterou prožil celý život v pevném svazku. Je to dopis starého muže, který miluje svou ženu. Je to hanopis na sebe sama, ve kterém Gorze vykresluje vše, co za ta léta, co psal a publikoval – pominul ve vztahu k ní... Je to kniha, kterou jsem pro sebe objevila ve Francii, když jsem tam jednu dobu žila. Vyskočila na mě ze zaprášené police antikvariátu v Grasse. Ani nevím, proč jsem si jí onedá koupila. Asi mě zaujala obálka s dvěma tančícími páry nohou. A tahle osudová náhoda, toto setkání s knihou, mě pak o mnoho let později přivedlo k jejímu překladu. Tak moc jsem si přála, aby byla dostupná i v českém jazyce, pro českého čtenáře, že jsem trochu bezhlavě dojednala její vydání. A teď je na světě, spolu se stovkami tisíc dalších titulů, které také někdo obejvil, přeložil a přivedl na světlo. *Dopis pro D.* je jeden z nejromantičtějších příběhů, co znám. A tahle neurčitá romance se mi teď rozlévá po těle, když spolu s vámi nahlas přemýšlím nad tím, jak se člověk vlastně setkává s knihou a co všechno může kniha znamenat. A hned se mi vybavují další a další tituly, které jsem četla jako dítě – anebo ještě lépe – které MI BYLY ČTENY. Znovu slyším hlas rodiče, jak mi zemdleně a dokola a dokola opakuje tu stejnou pohádku. Znova držím v ruce svou první kartičku do knihovny a znova mě lechtá v břiše vzrušením nad přeplněnými policemi. Vzpomínám na ten opřekot běžící, jiným neslyšný, hlas v hlavě, který nemůže usnout, nemůže vystoupit z dopravního prostředku, dokud nedočte ještě tu *další* kapitolu... a znova cítím roztrpčení nad tím, že některé knihy se z mého života nenávratně ztratily... a trochu i pobaveného vzteku z faktu, že půjčovat knihy přátelům zpravidla znamená už se s nimi nikdy nesetkat. Inu, ano, manifest na závěr! Chraňte knihy, překládejte knihy, půjčujte si je,

ztrácejte, vyměňujte a objevujte ty nové, ale i staronové. Knihy jsou prostě živé. A stejně jako láska, dokáží změnit pohled na vše, co se do té doby zdálo černobílé. S knihami člověk zjistí, že ho zajímají věci, o jejichž existenci – dosud netušil.

Povídky o psaní

V zrcadle s pěkným rámem

Odpoledne jsem mu poslala zprávu: „Přiď, nebo umřu!“ Potom jsem se ale tak zabrala do psaní, že mě ten zvonek vlastně překvapil. Vzpomněla jsem si a v černé krajkové košilce, kterou na mně má tak rád, jsem se rozechvěle rozeběhla ke dveřím. Sňala jsem ze stěny sluchátko a hlubokým, podle svých představ erotickým tónem jsem řekla: „Haló...?“ Nikdo neodpověděl, ozvalo se jen suché cvaknutí. Vyběhla jsem jenom v pantoflích za dveře, nastoupila do výtahu, potom jsem z něj zase vystoupila, vrátila se do bytu, hodila přes sebe už ne úplně čistý růžový župan a sjela ta dvě patra dolů ke vchodu.

Alex se opíral o zeď u zvonků a jeho vysoká postava v manšestrácích a černém svetru se ve tmě skoro ztrácela. Odemkla jsem a chtěla se mu, jak jsem si to naplánovala, *jako lehký vír zlatých vlasů a vůně* vrhnout do náruče, držel však v ruce mobil. Podíval se na mě, oči ale hned sklopil. „Promiň, já vím, že nejsi ráda, když jsem s tebou a vyfukávám zprávy,“ řekl mdlým hlasem. „Ale musím pro všechny případy napsat Dominikovi, jako že jsem s ním.“ Strnule kolem mě prošel, neobjal mě, nepolíbil.

Když jsme nastoupili do výtahu, dlouze vydechl, opřel se o stěnu a zadíval se někam nahoru. Potom pohled stočil na podlahu. Odpoledne jsem si udělala mnoho fotografií, jak stojím v košilce anebo nahá před zrcadlem, s těmi svými dlouhými vlasy jsem si připadala krásná, teď jsem se ale do zrcadla, visícího na zadní stěně kabiny, podívat bála. Děsila jsem se svého výrazu. Výtah hučel, Alex stál kdesi daleko, pod očima pytle. „Není ti dobře?“ zeptala jsem se. „Ne, jenom jsem už z toho všeho unavenej,“ zamnul si kořen nosu. Šířil se z něho oblak čehosi temného a odtazitého, jako z nějakého přízračného soudce, *ano, skutečně přízračného*. Cítila jsem tíhu a prázdnotu a nebyla schopná udělat jediný pohyb, jako by byl prostor výtahu naplněný zmrzlou vodou.

Jako dvě mouchy zalité v jantaru. Jak dlouho trvá, než výťah vyjede dvě patra? Milion let!

Uvnitř se Alex zul, stoupnul si ke mně zády a otevřel knížku, kterou jsem měla položenou na nočním stolku. V rozpacích jsem zakývala rukama, popadla z postele chumel prádla a hodila ho na křeslo. Chtěla jsem prolomit to ticho, ale bála jsem se, že můj hlas bude znít nepřírozně. Určitě to pozná, to bude strašné! Odkášlala jsem si a kníkla: „Dal by sis víno?“

„Dal,“ zabrumlal s očima v knížce.

„A co takhle hudbu?“

„Třeba,“ řekl a odtažitě se zeptal: „A jak ses dneska měla?“

„Dobře,“ nechala jsem ze sebe sklouznout župan, „měla jsem báječnou náladu!“

„Jo, ale na jak dlouho,“ pronesl polohlasem. Nebyla v tom výčitka, spíše takové posmutnělé konstatování, mě ale jeho slova zasáhla jako rána palicí. Podívala jsem se na něj, jak se temně tyčí v pokoji, a najednou mi došlo, že je to úplně cizí člověk. *S cizí ženou v cizím pokoji, ach.* Odpotácela jsem se s tím poznáním do jídelny, sedla si na židli, skrčila nohy a přetáhla si přes ně košilku, jen palce u nohou mi vykukovaly zpod kraje. Kolem tváří jsem si spustila vlasy, trochu se kývala a začala popotahovat. Všechno ve svém životě pokázím, všechno! Snad ten cizí člověk brzy odejde a nechá mě mému žalu. Vlastně jsem chtěla už jen umřít.

„Pche, to je ale blbec,“ uchechtnul se vedle Alex. „Víš, co mi napsal? No jo, ale já tě tu nikde nevidím!“ Jeho hlas zněl normálně a bodře a ve mně se zase něco změnilo. Utřela jsem slzičku a chtěla jsem vstát, pak jsem si to ale rozmyslela. Jen ať mě takhle vidí. „Kde jsi, Niky? Ale copák,“ řekl, když viděl, jak se mi třesou ramínka, a otcovsky mi přes ně hodil župan. „Půjdeme na balkon a dáme si cigaretu, ne?“

Zatímco jsme postávali na balkóně a kouřili, zachytila jsem jeho obdivný pohled. Zadívala jsem se na něj, ale ihned uhnul očima. Dotkla jsem se jeho ruky malíčkem, natáhnul svůj malíček, prsty se propletly *a náhle byla zeď mezi námi leptána plameny lásky.* Vyprávěla jsem mu o své dnešní meditaci. Najednou jsem uviděla svoje problémy odkudsi shora jako takovou malou šedivou kuličku a pink, udělala

jsem prstem, prostě jsem ji odevrnkla. A nebyl to úlet nebo halucinace, v tu chvíli jsem cítila, že je to prostě pravda. Je mi moc líto, že jsi nic takového nezažil, řekla jsem, ale jestli chceš, naučím tě to. Stačí jenom být v přítomnosti, dýchat (udělala jsem podél svého těla pohyb otevřenou dlaní), sladit se s energií země a slunce a pak člověk ucítí takový klid! Tam někde dole je totiž jas, jas a prázdno. Jsem ráda, že k němu mám přístup, znamená pro mě totiž životní jistotu a kotvu. Když mi bude špatně, prostě se *hodím do přítomnosti* a budu pryč ze všech emocí, vztahů a podobných zmatků. Víš, co pravil Buddha? Jsem pevný jako zem, dupla jsem na betonovou podlahu pantoflem.

Když jsem mluvila o vztazích, šklublo mu tváří, jako by ho štípnul komár, jeho obličej se ale hned vyrovnal. Podíval se na mou nohu a řekl, že na bytí v přítomnosti nic špatného není, ale co když třeba jednou budu chtít děti. Jaký děti, zasmála jsem se tak hloupé otázce, vztáhla dlaně nad sebe a položila je vodorovně na vzduch, copak *tady* jsou nějaký děti? Vždyť jsme tu jen ty a já a tenhle večer! Nekažme si ho prosím, ano? pronesla jsem hlasem toho rozumnějšího a položila mu dlaň na tvář, slib mi, že si ho nebudeme kazit! Pokud někdy dostanu pocit, že chci děti, ničemu se bránit nebudu, jsem přece úplně otevřená. Člověk ale musí následovat hlas situace, to je ten nejlepší mistr.

Svalil se zády na postel, prohlásil, že nic kazit nehodlá, zkrřížil ruce na prsou a jenom ležel. *Náhrobku rytíře z mramoru, copak ty můžeš někoho zahrát?* Skutečně mnou projel záchvěv zimy, zadrkotala jsem zuby. Měla jsem dojem, že se kolem něho vznáší silové pole, zřetelně jsem ho vnímala ve vzduchu a necítila sílu ho prolomit. Co teď? „Nechtěl by sis poslechnout moji novou povídku?“ zašeptala jsem rozpačité a podívala se na jeho velká chodidla v černých ponožkách. Kývnul. Poskočila jsem si jako holčička, zatleskala, sedla si na křeslo vedle postele, zkrřížila nohy a položila si na ně notebook.

Během čtení jsem se do textu úplně vžila, herecky jsem měnila hlasy, cítila nával energie a dobré nálady. Poté, co jsem dočetla, Alex konstatoval, že to, jak se ti dva milují, ale nemůžou k sobě přes nějakou zeď, je docela zajímavé. Jenom nevím, řekl trochu trpce, proč by měl být maniodepresivní taky ten chlap, úplně stačí, že k psychiatrovi chodí

ta ženská. A taky bych trochu ubral na expresivitě. „Ale já to tak prostě cítím,“ vyhrkla jsem. To já vím, řekl, jenomže próza je něco jiného než báseň a ty to nevnímáš. Ale jinak když odhlédneme od tématu a posoudíme řemeslo, je to až na ty výhrady celkem dobrý.

Mluvil jako kunsthistorik, poněkud mdle a odtažitě. Co to tu hraje, pomyslela jsem si a řekla: „No ale když se o tématu bavít budeme?“

„O tom jsme si přece už všechno řekli,“ pronesl bezbarvě.

Lehla jsem si vedle něho na záda. Jsem tak hrozná, tak ho trápím. *Ležíme tu jako mrtví, mrtví někde v hrobce!* Zakňučela jsem jako štěně, obrátila se k němu a nosem mu lehce nuchla do ramene. Ani se nepohnul. Vzala jsem jednu jeho ruku za velikou dlaň a se stejným zakňouráním si jí přejela po tváři. Potom jsem Alexe popadla za ramena a vši silou ho obrátila na bok. Otevřel oči, ale hned je zase zavřel.

Zabořila jsem hlavu do polštáře a dala se do pláče. Je konec, konec. Vlastně jenom plní moje přání, ale kdo mohl vědět, že to dopadne takhle?

„Copak je,“ řekl ulekaně a pohladil mě po vlasech, „už je to zase tady? Moc jsem se na tebe díval?“

„Nemyslela jsem, že se na mě nemáš dívat vůbec. Já jenom nesnáším takový ty tvoje dlouhý pronikavý pohledy!“

„Tak se na tebe dívat můžu?“

Obrátila jsem k němu hlavu a mezi jednotlivými vzlyky řekla: „Mně je tak líto, že jsem na tebe minule křičela. Do mě se jenom lidský oči strašně zarývají, úplně nesnesitelně!“

Posadila jsem se na posteli, utřela si opuchlý rudý nos a krvavýma, vlhkýma očima se zadívala před sebe.

„Je to všechno moje vina,“ řekla jsem. „Zajdu si ke Kalvachovi pro prášky.“

„Nechod,“ zaprosil Alex tiše.

„Hned zítra to zařídím.“

„Nedělej to... Mám tě rád takovou, jaká jsi. Ty prášky tě úplně ořežou.“

Sundal si svetr a tričko, objal mě kolem ramen, něžně mi stáhnul košilku přes hlavu. Pohladila jsem ho nehty po zádech, vzápětí jsem ale nervózně sykla a zase se vztyčila.

„Promiň, musím si ostrážat nehty,“ řekla jsem. „Já nesssnaším, když je mám moc dlouhý.“

Tiskli jsme se k sobě a dlouze a jemně se hladili. Po zádech, po skráních, po obočí. Cítila jsem, jak se uklidňuju, vnímala jsem teplo jeho velikého těla. *Ze špiček jeho prstů proudily výboje elektronů a rozlévaly se mi v žilách jako chvějivá, slastně štiplavá řeka.* Najednou mě zavalil takový pocit lásky, až jsem musela povzdechnout. *Bylo to jako balon někde v mé hrudi, který se rozpínal a rozpínal, bylo to k nevydržení, a přitom tak omamně úžasné...* Šeptala jsem mu do ucha: Jsi moje hvězdička. Jsi moje srdíčko. Jsi moje všecičko. Viděla jsem, jak se jeho obličej uvolňuje, vznášel se přede mnou ve světle svíčky jako v nějakém sladkém oparu a připadal mi krásný. *Ty naše slastně pomalé, teplé a něžné večery... Někdy mám pocit, jako bych viděla svůj pokoj přes rudý drahokam... A v něm jsi ty, můj miláčku, můj překrásný princí, najednou se mi tu zjevíš...* Když jsem se na něj soustředila očima, rychle se odvrátil jinam, občas jsem se ale zadívala na strop nebo do rohu pokoje a potom jsem koutkem zachytila jeho melancholický a šťastný pohled. Zíral na mě jako na svatý obrázek. Najednou jsem ucítila, že je to muž mého života, a chtěla jsem se před ním kát. „Pojď,“ vstala jsem z postele a zatáhla ho za ruku, „pojď sem a stoupni si.“ Potom jsem před ním poklekla a rozepnula mu kalhoty. Najednou jsem přesně věděla, kdo jsem a kde je moje místo. Ano, tady, u jeho nohou. Jsem jeho otrokyně, udělám pro něj cokoli, jen když bude šťastný.

Než do mě vstoupil, natáhnul si kondom. Chvíli jsem ho extaticky objímala nohama a vzdychala, potom mě ale něco napadlo. To se přede mnou chrání? Nechce se mnou sdílet svůj život? Zavalila mě lítost, začala jsem se nervózně vrtět a potom ho odstrčila.

Zeptal se: „Co se zase děje?“

„Nic.“

„Niky!“

„S tím kondomem je to, jako bys mě hladil gumovou rukavicí.“

Obrátil oči v sloup. „Ty chceš děti, Niky?“

„A proč ne? Ty jsi to necítil?“ Úplně přesvědčená jsem o svých slovech nebyla, snažila jsem se ovšem, aby to přesvědčeně znělo.

„Co?“

„Ten přívál lásky! Já vnímala, že teď by to bylo úplně správný.“

„To je ta tvoje situace, že?“

„No a co. Tak jsem to prostě cítila.“

Lehnul si na záda, změnil se zase v katafalk. Potom řekl s unavenou ironií: „A nechtěla bys do té své situace taky zapracovat, že už dvě děti mám? Co takhle jít na to trochu s rozumem?“

„Chápu. Pan rozumný si nebude ničit rodinu, že?“

„Niky! Ještě před chvilkou jsi tady vykládala, že děti v podstatě mít nemusíš. Ani ne před týdnem jsi mi říkala, že je vyloženě nechceš, protože jsi umělkyně. A dokonce jsi mi jednou řekla, že jsi se mnou ráda, protože tě nenutím do normálních věcí.“

Uraženě jsem se odtáhla. „Myslela jsem, že jsem žena tvého života. Ale asi jsem se spletla.“

Když Alex odešel, chvíli jsem ještě popuzeně fňukala na posteli. Potom jsem se ale rozhlédla a zavalila mě tíseň. Bylo takové ticho, věci tak mrtvě stály... Zvedla jsem telefon, napsala: Bylo to s tebou moc krásný, miláčku, a přidala srdíčko. Na jeho odpověď jsem čekala jako na smilování Boží, dal si ale na čas a jeho zpráva byla tvrdá. Dobrou noc. Vzpomněla jsem si na jeho rozzlobený obličej mezi dveřmi a pochopila, že je úplný konec. Stoupla jsem si k otevřeným dveřím na balkon, ucítila, jak jsem bez něj ve světě ztracená a jak se do mě všemi póry hrne mrazivé a nepřátelské město se všemi těmi cizími lidmi, tramvaje-mi a daňovými přiznáními, která za mě vyplňoval. Vždyť já se bez něj za dva dny rozpadnu, uvědomila jsem si suchou pravdu. Celá jsem se roztrásla, popadla mobil a panikařícími prsty hledala v seznamu jeho číslo.

Náhle přišla další esemeska. A kdy se uvidíme? Co nejdřív, miláčku můj sladký! Rázem jsem se uklidnila. Vzpomněla jsem si na jeho tvář ve chvíli, kdy jsme se hladili, a uvědomila si, že mě Alex neopustí. Nemůže. Příliš mě miluje. Řekla jsem si ale, že si ten zážitek musím zapsat do deníku. Už jsem věděla, co je moje kotva. Je to on a lano

našeho vztahu, které mě drží nad vodou. Bez něj bych nemohla meditovat, bez něj bych nemohla psát, bez něj bych byla jen panikařícím uzlíčkem nervů na práscích. On je moje pevná půda pod nohama, po které člověk chodí tak samozřejmě, že už ji ani nevnímá. Dokud tedy nepřijde zemětřesení.

Zapnula jsem notebook, otevřela deník. Kdybych se podívala o několik stránek do minulosti, zjistila bych, že ještě nedávno jsem za svoji kotvu považovala prášky. A jindy zase práci. Dokonce „dobré vztahy s rodiči“. Já ale deníkem neزالistovala, ani dnešní zápis jsem neudělala – oči mi totiž mezitím sjely na ikonu s novou povídkou. Začela jsem se a začala psát. Říkal, že je to dobré! Musím tedy pokračovat, když mi jde psaní, všechno ostatní je také v pořádku. Zabrala jsem se do práce s takovou vervou, že jsem úplně přeslechla pípnutí nové esemesky.

Povídku jsme, s laskavým svolením autora, vybrali z knihy *Čistý, skromný život* (Host, 2022).

Viktor Špaček, 1976. Prozaik, básník, výtvarný umělec. Lektor tvůrčího psaní.

Jubilejní book club v městečku D.

Petr Borkovec

Plány na jubilejní třicátý book club v městečku D., který měl navíc otevřít další úspěšnou sezonu s knihami a živými spisovateli a členkám připomenout zaplacení klubového příspěvku, byly velkolepé. Eva Šedivá a Jana Konečná, zakladatelky těch knižních schůzek, uctívané moderátorky a přítelkyně české prózy, toužily své čtenářky „dokonale překvapit“.

„Přála bych si, aby se o tom mluvilo,“ pronesla Eva Š. jednou u sklenky červeného tak nahlas, že to vypadalo, jako by po dlouhé době měla doma nějaké hosty. Ale v její velkolepé vile nebyla jako obvykle ani myš. Ani Jana K., která se sice ohlásila na večerní bazén, ale nakonec dala přednost dražbě současného českého umění, kde – jak řekla, když se na poslední chvíli omlouvala – „má spadeno na jednoho fakt neskutečně vtipného Kinteru s nápisem IN MY NEXT LIFE, I WILL BE BETTER PERSON!“

„To zní super,“ zhodnotila její výběr Eva Š. „A co na tom vobrace je?“

„Asfalt s takovejma smutnejma vočima,“ odpověděla Jana K. „Koupím si ho, i kdyby mě to stálo měsíční kapesný. Skrblík mě sice přerazí, ale ať!“

Těšily se. Obě. Tak jako se už dlouho na nic netěšily.

Sláva jejich knižního klubu dávno překročila hranice městečka D. A dámy samy sebe – taky dávno – přemluvíly, že to není pouze díky zdejším milionářským vilovým čtvrtím a tučným příspěvkům bohatých členek, které umožňovaly zaplatit pozvaným spisovatelům honorář, jemuž se nedalo odolat. Zopakujme to – prostě nedalo. Těšily se. Přemýšlely. A nakonec vymyslely, že ten výroční book club uspořádají v mysliveckém stylu a číst se tentokrát bude klasika. Kančí a jelení guláš, bažantí stehýnka, kvalitní červené víno a Bohumil Hrabal. A taky nějaká lovecká povídka od Hemingwaye, jehož obě dvě zbožňovaly.

„Abych řekla pravdu,“ uvažovala zas jednou nahlas Eva Š., „radši bych něco elegantnějšího, třeba malý knižní ples. Ale to kvůli covidu stejně nejde. Tak si vystrojíme literární hostinu. Řeknu Ivě a Kamile, ať uvařej. Iva udělá ty svoje karlovarský knedlíky. Bude to fajn.“

„A já si rozhodně беру na starost výzdobu,“ dodala Jana K. a v očích se jí zablýsklo.

Ťukly si.

Přípravy svátečního book clubu se rozběhly jako na drátkách.

Nápad Jany K. ohledně výzdoby salonku v místní restauraci Kobliha, kde se veškeré book kluby konaly, vyhlížel výtečně. Manžel její dobré kamarádky Daniely Fialové byl bohatý developer se zálibou v myslivosti. Ačkoli... bohatý je trochu slabé slovo, a myslivost vlastně taky. Jeho vášní byl pouze luxusní lov, který se neomezoval na Evropu, kde ve velkém klátil jeleny, daňky a medvědy, ale sahal na všechny kontinenty, odkud přivážel zbytky tygrů, slonů, luskounů, zeber a pum, které sprovedil ze světa nejdražšími puškami, revolvery a kušemi a dorazil vykládanými dýkami a noži, vyrobenými na zakázku. Developer sbíral trofeje i zbraně, a jeho vila, která patřila k nejhonosnějším v městečku D., připomínala Konopiště.

„S vo něco lepším topením, ty vole,“ burácel tučný, divoce zarostlý developer, když se jednou za rok zjevil v Koblize. Jinak ho v městečku vidět nebývalo. Pobýval na loveckých výpravách. „Podnikal tažení,“ jak rád říkával. „Válčil daleko od domova,“ jak říkával ještě raději.

Jana K. navrhla Daniele F., zda by do Koblihy nedovezla nějaké kožešiny, kůže a paroží a jiné lovecké trofeje a salonek nevyzdobila. A Daniela F. souhlasila a nadšeně slíbila i vycpanou lamu kudu a několik odpadkových košů ze sloních tlap.

I Ernest Hemingway bude spokojen!

Všechno se dařilo.

Ale v den konání, kdy jelení a kančí guláše odstávaly ve sklepích, bažantí pečínka se rozváněla, ukázky z knih byly pečlivě označeny barevnými záložkami a šiky karlovarských knedlíků dýmaly v únorovém chladu, se přípravy nečekaně zadrhly.

Městečku D. se zastavil dech.

Daniela F. totiž zatelefonovala Janě K., že objevila tajný mobil svého manžela a v něm milostné esemesky s různými ženami, s milenkami, které si s sebou vozí na výpravy nebo je na nich potkal a udržuje s nimi pravidelný styk. Daniela F. zdůraznila, že těch žen je přes dvacet a nejmín pět z nich jsou černošky, řekla – a to už plakala –, že před manželem svůj objev netajila „ani dvě minuty“, načež on ji přišerně zmlátil, sebral jí klíčky od obou aut a od celého domu a zamknul ji v dětském pokoji s jejich pětiletým synem. Pak jednomu ze svých chlapů nařídil, aby hlídal, a bůhvíkam odjel.

„Prostě jsem ve vězení. Vono ho to, kreténa, večer přejde,“ vzlykala Daniela F. do telefonu, „ale ty kožešiny nepřívezu, nezlob se. Ani sloní nohy. Hrozně mě to mrzí.“

Jana K. se zhluboka nadechla, nalila si a zeptala se, zda jsou v dětském pokoji nějaké kožešiny. Jana K. přisvědčila.

„Ještě ti brnknu,“ řekla Jana K. a zavěsila.

Ale nebrnkla. Za malou chvíli před zadním vchodem do vily Daniely F. přibrzdil Jaguar, z něhož vyskočily Eva Š. s Janou K. První okamžitě vyrazila ke hlavnímu vchodu, aby zabavila muže, který hlídal. A Jana K. zatukala na okno dětského pokoje, odkud spolu s Danielou F. začaly oknem soukat kožešiny, kůže a paroží. Za naprostého ticha vytáhly i medvědí kožešinu s vycpanou hlavou a pětiletého vyděšeného synka. Nakonec oknem vyskočila jeho matka. Eva Š. se mezitím vrátila, nastoupila a auto narvané zvířaty a lidmi nastartovalo a odjelo, sledováno mužem ve slunečních brýlích, který si vůbec ničeho nevšiml.

Výroční book club v městečku D. se vydařil nad očekávání. Salonek byl doslova utopený v lišících a rysích kožešinách a kůžích divokých prasat z dětského pokojíčku. Medvěd cenil zuby. Dvanáctěráci a osmeráci shlíželi ze stěn a na stole stála vycpaná hlava daňka s lopatkami plnými zázračných bílých skvrn. Zvěřinu nachystanou k večeři všechny čtenářky chválily a do nebes vynášely i karlovarské knedlíky, a zatímco se četl Bohumil Hrabal a Hemingway a taky – příznějme, že ne dlouho – Ivan Sergejevič Turgeněv, kterého některá z nich v dobré víře donesla, vybraly členky mezi sebou tak obstojný obnos, že kdyby ti tři ještě žili, mohly by je snad pozvat na besedu do městečka D.

Jisté ale je, že alespoň Jára Rudiš dojede! I Kačka Tučková! A uhrančivý Miloš Urban!

Městečko D. se nadechlo!

Sláva moderátorkám!

Eva Š. se opila a kázala něco hrozně přísného o mužích, krvi a pomstě na červeném koberci.

I Jana K. se opila a celý večer svému milenci do telefonu vypisovala historii s kožešinami a on ji rozhořčeně odpovídal, že by se to mělo hlásit.

A Daniela F.? Celý večer poplákávala, několikrát si přelíčila monokl od manžela, uspala syna a nakonec si rozpustila vlasy a ulehla do medvědí kožešiny a poslouchala povídky. A když se četla ta pasáž z Hemingwaye, kde píše, že spát s černoškou je jako spát s velrybou, dokonce se mírně usmála. Spočívala na medvědovi a pospávala a slušelo jí to a sem tam ze snu šeptala nějaké vzrušené věštby.

I já na tom book clubu byl, jedl jsem a víno pil. Ale když se před Koblihou rozsvítila strašně silná světla několika džípů, z nichž vyskákali chlapi v brýlích a z toho největšího vylezl obtloustlý, vousatý Agamemnón – dopil jsem a zmizel.

A v tom je ta svízele, protože jsem nic neviděl a nic neslyšel.

BAS BANNING EN DE Vliegende cowboys

John
W. Brown

DE
GROTE
VRIJHEID

DE
VRIJHEID

HET
BOEK
VAN DE
ARBEID

WILDE

EEN VROUW TE VEEL

BRK

GUILLONNETTE ENCYCLOPEDIE

MORE
HELIN
5

Studenti, absolventi, učitelé

JAMES HOWARD CUNSTLER
THE CITY IN MIND

Díl na

FP
FREE
PRESS

Když jí zaklepe na rameno, lekne se. Otočí se, ale nikoho za sebou nevidí.

Bylo příliš horko na tohle roční období. Z jídla rozloženého teplem se jí motá hlava. Je tu již od brzkého rána, začal nezvykle horký den. Teplý vzduch kolem stánků voní jídlem. Vesničané opekli všechny možné živočichy. Růžové sele. Husy. Kachny. Kůzle. Jsou tu ryby na sladko i kyselo. Kousky masa dušené s kmínem a solí, vedle kád' se zelím. Telecí nožičky. K tomu maštěné kroupy, uzený hrách. Tamhle u stánku vařená slezina s hrachem. Husí drůbky jsou dneska tak voňavé, že se na ně utvořila fronta. Na smažené vemeny taky dojde, odpoledne přijdou chlapi z pole, hladoví a veselí, že je práce pro tento den u konce. Čeká je jídlo, pití, ženské, pití. A brambory. Hromada brambor. Jednou rozsekané, jednou rozvařené, s máslem, se solí, s mlékem, vcelku, na kolečka, vykrajované, na kostičky. Plněné, pečené, smažené. Brambory jsou všude.

Zdislava sedí na stoličce, před sebou již jen pár zavařenin. Dlaně jsou jí od jara do léta cítit octem – prodává naložené houby. A tento rok i marmelády. Smlouvání a handrkování ostatních trhovců kolem sebe skoro nevnímá, sleduje stánek s šátky. Ten, který si vybrala, je lesklý, zdá se, ne, to se ne-

zdá, on je určitě hedvábný. Vprostřed čtverce jsou vyšité dvě velké modré chrpy. Než vyložila vlastní zboží, přejela po něm významně dlaní, ale prodavač neřekl ani slovo.

Jistě že nepotřebuje další. Má jich doma celou hromadu, většinou zimních, pletených a kousavých, jako by právě kousání vytvářelo teplo. Někdy si je jen tak doma vyloží na stůl. Prohlíží si je. Přejíždí prsty po vyšitých okvětních plátcích, užívá si chvíle ženské marnivosti. Není lakomá, promrzlé žebračce nedala ten nejvíc otrhaný.

Je brzké odpoledne, ale Zdislava už svůj stánek balí. Muži začínají pít. Brzy se strhne první rvačka a ženská, takhle stará ženská, jako jsem já, říká si, už viděla příliš mnoho natržených uší, zlomených palečů a chlapečů zakrojených rezavým nožem dřív, než stihli smočit v ženské.

Vše zabalila. Naložila do kárky, peníze má v pytlíku pod sukní.

Zatlesknutí. Otočí se. Všude je hromada lidí. Velký sobotní trh před muzikou. Frmol a ruch.

Pišťala.

Co se to dneska děje? Ta píseň, co zní trhem, opravdu není nijak zvlášť veselá, ale stejně se lidé kolem Zdislavy culí, pár se jich dokonce zhoupne do tance. Trochu nancovaté veselí, přijde jí. Možná ty nakládané burty koupí, Vít je má rád s křenem. Ocet se trochu moc táhne, ale žaludek je zvyklý, sežvýká kdeco. Nakoupí ještě dva koblížky

na snídani, je dnes příliš unavená, aby zadělala. Znovu míjí stánek, ten šátek je nádherný. Přibrzdí krok, skoro již cítí hedvábí na svém krku. Stará ženská nepotřebuje parádu, mohla by si říct. Ale proč by to proboha dělala?

Udělala zbytečný krok navíc, musí se ke stánku vrátit, a to je chyba. Prodavač ji mlčky pozoruje a cenu nesundá. Když už se vrátila, koupí. Ví to on, ví to Zdislava a šátek, zdá se, již trochu vlaje jejím směrem. Dvě velké modré chrpy, takový se nevidá často. Jinak totiž samé růže, keřové, stromkové, plazivé, popínavé, čajové, okvětní plátky vyšívané tak lákavě, jakoby je někdo chtěl sežrat.

Za zelinářským vozem se připravuje divadelní představení. Mladá cikánka v upnutém úboru vybírá do klobouku, kdo zaplatil, může přistoupit blíž. Na scéně, na třech velkých neckách obrácených dnem vzhůru, stojí liliput v nazdobeném sáčku. Zdislava ho nevidí poprvé. Divadelní spolek je navštěvuje několikrát do roka, i tak ale trpaslíkovo tělo budí pozdvižení. Děti si s ním měří výšku, nechápou, jak někdo tak malý může být tak starý. Staletý. Liliputova tvář je vráscitá, zanedbaná, podporuje jeho přirovnání k opiči. A to na něj děti také řvou. Matky by jim nabančily, kdyby je dokázaly chytit. Liliputovi se v tváři nepohne ani jediný sval. Slyšel daleko horší věci. Zažil daleko horší věci. Nadávky, ústrky a bití stečou po jeho pokřiveném těle jako voda po skle, ani v jeho po-

ničené duši se nemají čeho zachytit. Naučeně bubnuje a vyřvává, uvádí do příběhu, představení za chvíli začne. Všichni se tlačí co nejbližší k pódiu, ale od trpaslíka si udržují zřetelný odstup. Není nebezpečný, jen je podivně cítit. Stojí tam jako vojáček, ruce má přísně sražené u těla. Jsou krátké a buclaté a nikam jimi nedosáhne. A to je také v chystaném divadelním kusu zdroj vtipu. Pokud by vesničané chtěli být přísní, mohli by po shlédnutí přiznat, že to byl v podstatě vtip jediný. Ve hře je liliput několikrát požádán, aby tlusté cikánce s temným knírem nad rty něco podal. Vytahuje ručičky do výšky, vyskakuje na svých tlustých zakrslých nožkách a platící publikum řve smíchy. V neplatících řadách vytahují škudlíci hlavy na krku stejně jako trpaslík nohy, ale protože jejich těla mají správný poměr, nikdo se jim nesměje. Drkají do lidí před sebou: co je, co přesně dělá, co dělá, tak řekni, co dělá, čemu se ksakru tak směješ? A i když nic nevidí, řehtají se jako pominutí. Zčásti proto, že smích je nakažlivá nemoc. Nikdo nechce zůstat v tichu svého svíravého smutku, a tak se raději rozesměje s nimi. Představení je dlouhé a hloupé, padají sprostá slova, hodně se hýká, prdí, vyskakuje do výšky a křičí. A křiku vesničané rozumí. Na nás si nikdo nepřijde, kývají hlavami. Ale kdeže, nám nevoní jen tak něco.

Když Zdislavě zaklepe na rameno, lekne se. Musí řádně shlédnout dolů, bába je

vzrůstem skoro děcko. Nastavuje karty, láká zákaznici. Její nucený úsměv působí unaveně, i Zdislava na ni pohlédne ospalýma očima. Ještě ráno by se po bábě ohnala, v poledne by zostra zavrtěla hlavou, ale teď? Slunce se přehouplo přes horizont, svítí jí prudce do očí, a když bába nabídne židličku ve stínu, Zdislava ani neví jak, ale už sedí a má svou dlaň v ruce kartářky.

Zběžně po sobě kouknou, jedna o druhé si myslí, že je ubohá. Usmějí se na sebe, pochválí si tu sukni, tu prstýnek. Kartářka ruku Zdislavy pevně svírá v dlani. Protože před kartami se vykládá čára života. Má ruku vyschlou a hrbolatou, kůže na ukazováčku a palci je od věčného šustění kartami a nasliňování ošoupaná jako látka na manžetách. Bába je celá sevrklá, šedivá, ale její dlaň je studená, příjemně chladí v parném dni. A tak jí Zdislava ruku nevytrhne, zůstane sedět na židličce naproti kartářce a nemyslí chvíli vůbec na nic, ani na ten modravý šátek, i když na ten trochu ano.

Smíšek. Dětská řehtačka. Zdislava zpozorní.

Kartářka se skloní nad dlaní. Má za krkem tvrdý hrb, trochu to v něm loupne. Ale možná to bylo koleno. Zdislava se rozhoduje, že bábě nabídne mazání, anebo ještě lépe, čaj. Nasušená kopřiva, třezalka komonice spolu s puškvorcem a řebříčkem uleví.

„Mno,“ zavrtí se bába významně na židli. Zdislava zpozorní. Už se skoro sklá-

ní nad svůj vozík, už skoro drží v ruce byliny, ale pak se rozhodne počkat. Co kdyby bábě ulevila, když ona jí teď naloží? Zdislava je hodná ženská, už zmínila, že té zkrhlé žebračce věnovala zelený šátek skoro bez děr? Mírná lakota nepatří ve vsi mezi špatné vlastnosti, je podmínkou přežití. Marii dala na slabší plíce odvar a nic si za to neřekla, v rodině se přece neúčtuje. A na jaře neutopila kořata. Sice je hodila do pytle a odnesla k sudu, ale pak cítila, že tenhle vrh ne, že tohle jaro ne. Nebyla si úplně jistá, proč se tak rozhodla. Snad že je smrt na zemi a nikam neodchází. Zvířata vědí o smrti dříve než lidé. Již od rána se jí kočka pletla mezi nohama, a když vzala Zdislava do ruky pytel, kočka se roznaříkala. Rozuměla jí, došla k sudu, nahnula se nad něj a hladina odrazila její tvář. Rozklepaly se jí rty, hladina se ani nezčerila. Rozvázala pytel, kořata se vylila na trávu jako kýbl s pěnou. Žalostné mňoukání kočky utichlo, mláďata se batolila, poloslepá, bez vděku přijala svůj život. Kočka si je jazykem spočítala, práskla sebou do trávy a nastavila růžové cecky velkým hladovým hlavám. Všechna se hltavě přísála, a kdyby kočka dokázala plakat, jistě by to v tento okamžik zvažovala. A tak se za ní rozplakala Zdislava. Sedla si ke kojící kočce, jemně hladila plnicí se břicha kořat a na chvíli podlehl mámení, tomu stále opakujícímu se snu, že to vše ještě dobře dopadne. Přišlo na tebe jaro, smály se ženské, když si zastavily pro

byliny na čaje a pod nohama se jim motala kořata. Jednou neutopíš, nikdy neutopíš. Na stará kolena se dojmeš nad růžovýmá čumákama, podivovaly se. Ale Zdislavě nikdy nezáleželo na tom, co o ní ostatní soudí. Jak stárla, starala se o řeči ještě méně. Někdy se jen sama doma opřela zády o pec, kolem nohou se jí motala kořata a cítila prudký nápor štěstí. Věděla, že lidské štěstí se netáhne přes celý život, takovou sílu nemá. Za pár měsíců kočka svoje kořata nepozná a bude na střeše divoce kopulovat se svými syny.

Kartářka zkoumá její ruku, tváří se zadumaně, krčí nos, stahuje obočí. Hraje poněkud unyle tohleto svoje divadýlko, myslí si Zdislava.

Kartářka víčka pevně semkne k sobě, pak se celá za malým dřevěným stolkem, sbíháním ze zbytků prken na rakev, rozkymácí.

„Mno,“ polkne. „Tak copak to tady máme?“

Zdislava otevře oči. Ani si nevšimla, že dřímala. Trochu překvapeně pohlédne na svou masitou dlaň v hubené ruce kartářky a chce se zvedat.

„Kampak, kampak? To si to ani neposlechneš?“ zaskřípe stařena.

Zdislava se zamyslí. Sedla si, tak bude muset zaplatit. A přihodit nějaké houby, bába vypadá hladová. Zavrtěla se na stolič-

ce a kývla. Ví, že si vyslechne neštěstí a slo-
tu a taky ví, že na očarování démonů, pro
změnu svého životního osudu, dostane cuk-
rovou vodu. Jistěže ne obyčejnou cukrovou
vodu, nýbrž lektvar, který chutná jako cukro-
vá voda. Sladké odpuzovadlo démonů. Zho-
vadilost, usmívá se Zdislava.

„Vidím ji tam, vidím.“

Zdislava se usmívá. Tak koho tam vi-
díš, no?

„Příšeru.“ Kartárka ji zpřímá pohledne
do očí. „Vidím tam příšeru z lesa.“

Zdislava nevydá jediný zvuk, neudělá
jedinou grimasu. Nic takového se přeci ne-
stalo. Dávno zapomenuté říkačky. Matyso-
vá je roky rozpadlá v prachu u cesty, pokud
tedy ty nasosané kosti dokázaly vyschnout
a rozpadnout se.

Bába se ošívá, najedla se k obědu krup
s hrachem, v břiše se schyluje k bouři.

„Není to dobré, vůbec to není dobré.“

Bába už, zdá se, viděla vše, co potřebovala.
Položí dlaň zpět na stůl a zkoumavě si Zdi-
slavu měří. V jejích očích se něco zhouplo,
trochu se narovнала a ožila.

„Máš v dlani příšeru z lesa,“ zopakuje.

Zdislava se rozhodla vzdorovat.

„A kdo ji tam nemá?“

„Co prosím?“

„Každá stará ženská má v dlani schova-
nou příšeru z lesa, no ne? Protože tu za svůj
život potkat musela. Nebo o ní alespoň sly-
šela.“

Bába se ani nehne. Zdislava se uvnitř čertí. Přesně ví, co je schované za tímhle dorážením na osud. Každý to tu ví. Mužskej má v dlani bílou paní v závoji, protože aspoň jedna žena mu umřela při porodu. Klukům předpovíš vojnu, protože nějaká přijde. Vždycky nějaká přijde. A mladým holkám? Těm ty máry neprozradíš, protože by na tebe poslali přiopilé tatíky. Takže ty mají v dlani vdavky. Ale taky jim přidáš vodičku, aby si přivolali toho, na kterého si myslí. Při muzice to pak lejou klukům do sklenic, chudáci prskají sladké pivo.

Bába mlčí. Zdislava mlčí.

Bába ji pozoruje.

„No, která stará ženská nemá v dlani příšeru z lesa?“ zeptá se Zdislava s trochu hraným sebevědomím. „Holkám vdavky, klukům vojnu, dyk víme.“

Bába se zavrtí. Tak tahle ne. Jsou věci, o kterých se nemluví. O čem se mluvit nemá, nesmí. Když si po představení mlynář odvedl smrdutého trpaslíka k sobě, nemluvalo se o tom. Když měla Sylva vzdouvající se podbřišek a pak už zase neměla, neřekl nikdo nic. Když ji potkali, všichni se zaryté dívali do jejích vodnatých očí a mysleli jen na to, aby nic neřekli o dětech. Aby se rozhovor proboha nestočil na děti. A tak to jediné, co se Sylvou probírali, byli haranti, vlastní, cizí, a že se do toho motali houšť a houšť, i ti nenarození či záhy zemřelí.

Kartářka se nepřestává mračit. Jsou věci, o kterých se drží huba.

Zdislava tuší, že narazila na silného protivníka. Tyhle revmatické kolena naproti mně se jen tak nerozklepou, myslí si.

Ženy se prohlíží. Měří si drápy jako kočky. Seknou těsně před čumákem té druhé, ale nezraní. Bába pění. Copak si tahle paninka myslí, že nikdo neví, že malinovou marmeládu nastavuje rybízem? Maliny minulý rok skoro nebyly. Nejde mít zrovna tohle jaro plnou bednu malinové marmelády. To prostě nejde. Když se to namaže na chleba, zrníčka rybízu lezou do vykotlaných zubů. A vykládám ti tady, vrtí sebou kartářka, žes do toho hrnce s malinami, asi ne omylem, že jo, hodila káru rybízu? Bába supí. Nevykládám. Všichni na trhu podvádějí. Nikdo neumí nic z toho, co prodává jako svůj um. Máslové koblížky máslo možná viděly, jak se mastně valilo kolem, vaření raci že byli nachytáni dneska ráno? Ale tak jistě. A vltavíny do náramků pro slečny, no to mě podrž. Barva se jim z toho sloupne do pár dnů. Domácí chleba? Nastavený bramboráma. Brambory jsou všude.

Podvod je esence trhu. Sdílená, hrozně prožívaná lež. A bába prokáže Zdislavě jen tolik laskavosti, že na to neřekne nic.

Řekne jen: „Vytáhni si tři.“ A rozloží před Zdislavu vějíř karet.

Zdislava vytáhne karty a položí je čelem k sobě. Jsou tvrdé, velké, ručně malova-

né. Takové karty ještě nikdy neviděla, chce si je prohlédnout zblízka, nakloní se nad ně, ale bába k sobě karty otočí tak rychle, že u jedné lehce ohne hřbet. Ale stálo mi to za to, smrkne.

Zavrtí se na židli a zkoumá karty. Jedna je modrá, s velkým průzračným jezerem. Na druhé je nějaký hmyz. Na třetí jsou do ruda zbarvené plameny. Tak teď se ukaž, pomyslí si Zdislava. Z jezera vyleze brouk a zapálí mi chalupu, nadechuje se k výsměchu, ale zpozorní. Bába váhá, ošívá se. Něco se v jejích očích, zdá se, změnilo. Sama již neví, zda opravdu něco vidí, nebo se jen naučila tak tvářit. Ale ještě pozná, když dostane strach. A teď ho má. A pořádný. Nedívá se však na karty, ale za Zdislavu.

„Je tohle roháč?“ zeptá se Vít.

Obě ženy mlčí. Zdislava se pomalu zvedá ze židličky, trochu se stydí, že ji takto natchytal. Neměl rád pověry.

Vít je čistě oblečen. Černé vlasy má pečlivě sčesané, uši mu trochu odstávají. Oči má přísné, pichlavé, v rozích první drobné vrásky. Je z něj tvrdý, šlachovitý muž, tváře má propadlé, horní ret vykrojený do ostrého V, jako by mu pod nosem někdo zarejdl ostrým nožem. Nepodobá se na matku, ani na otce, říkali a ještě i teď na sebe občas významně pohlédli. Je svůj, říkali. Je můj, opravovala Zdislava hlasitě i šeptem. Můj.

Bába si Víta pozorně prohlíží, ale když totéž učiní on, nevydrží jeho pohled. Špatně

skrývá, že se roztrásla. Teď, polkne nasucho, teď už je jí vše jasné a přemýšlí jen o tom, jak rychle zmizet. Zvedá se ze židličky příliš rychle, odkopne ji stranou, pár lidí se po nich otočí. Nezáleží, na tom jí už vůbec nezáleží, chce být jen rychle pryč. Zdislava vyloví z kapsy peníze, položí je na stolek před kartářku. Ta se sice zastaví, ale ani se jich nedotkne, pozoruje své špinavé palce u nohou a jen s nevolí zvedá zrak. Zdislava prožívá falešný pocit vítězství, jako již tolikrát. Ještě stále nic nepochopila. S blahosklonným úsměvem zaloví ve svém vozíku a vítězně položí na stolek vedle karet zavařeninu.

„Malinová.“

Kartářce se v obličejí nepohne sval.

„Tak je?“

Obě ženy se na Víta nechápavě podívají.

„Roháč?“

Stařena shrábne peníze, ale zavařeniny se ani nedotkne. Všechny tři karty nahrne zpět k ostatním. Mne si ruce o sebe a tvrdě mlčí.

Když Zdislava s Vitem odejdou, kartářka si z paklíku vytáhne kartu s velkým hnědým broukem. Přestože má karty již dlouho, nikdy si nepoložila otázku, co je to za brouka, přemýšlela vždy jen o tom, co zvíře může znamenat v osudu člověka. Když si tuto kartu vytáhl muž, symbolizoval hmyz v jejím

věštění obvykle poměrně doslovnou hrozbu: napadení obilí škůdcem, na které pomůže čarovná voda. Obejdi své pole, třikrát před sebe plivni a polej tři nejtlustší stonky čarovnou vodou. Pak se k poli otoč zády, jdi domů, nesmíš, nesmíš se při své cestě z pole ohlédnout. Až uvidíš doma svou ženu, ihned do ní vnikni, abys podpořil úrodu. Není-li žena doma, sáhni po první děvečce. Tuhle část měla bába nejraději, protože vyděšeným mužům vždy zajiskřilo v očích a pokud do této chvíle jejím předpovědím příliš nevěřili, toto doporučení v rámci ochrany úrody dávalo smysl. Mladším chlapcům vykládala kartu s broukem jako falešná přátelství, ovšem jen tehdy, pokud nějaký kamarád nestál hned za nimi, takový omyl ji jednou velmi bolel na hřbetě. A dívky? Inu, děvenky milé, ve snu hmyz viděti, lásku hledati. Brouka musíš ve snu zašlápnout, jen tak najdeš své štěstí. Ovšem před spaním poklekni, odplivni do rohu postele a vypij čarovný nápoj. A pak tu byly staré ženské. Báby brouky viděti? Žijí svůj život jako ve snu. Podlehlý nějaké dávné iluzi. Něco vymazaly z paměti a až tvrdý pařát brouka, bolestivé štípnutí je probudí a vyjeví se pravda. Ovšem až po sladké vodičce.

Kartárka zdvihne oči. Zaostří. Nic není takové, jaké se na první pohled zdá. Tohle není roháč.

Zdislava odchází s Vítem. Už za chvíli budou procházet kolem stánku s šátkem. Jistě se může jen tak zastavit a koupit si ho. Nikdy by nic neřekl. Jenže teď se Zdislava trochu ošívá. Ještě si pamatovala, jak hedvábí zchladilo její ruku. Možná si to ale plete s dlaní kartářky, je tak unavená. Už jsou skoro u šátku. Zdislava trochu zvolnila, Vít je o krok před ní. Je mnohem vyšší, nevidí přes něj dobře. Když míjí stánek s šátky, nohy se jí samy zastavují, ale šátek nikde. Na věšáku visí schlíple jako střelené koroptve už jen ty s růžemi. Všechny šátky na stojánku na sobě mají růže. Plevel k posrání, říká si a navenek mlčí.

Vít jde před matkou a vůbec netuší, jaká bouře mu zuří za zády. Je plně zaujat výjevem před sebou. Díky své výšce vidí za plachtu křupařského stánku. Zadržela tam na bobek cikánka, vykasala si sukni a močí. A protože je to ještě kůzle, když zachytí Vítův pohled, sukni si zvedne až nad břicho. Vít se dívá. Vít se usmívá. Cikánka se se smíchem oklepe, zvedne se a jde směrem k Vítovi. Prádlo pod sukni žádné nemá. Vítův dech se zrychlí. Cikánka přistoupí až těsně k němu. Je hezká. Má černé oči, jako každá cikánka, a za nimi uklidňující prázdno. Tuší podmalovaná víčka. Cinkrlata na hustě nabírané červené sukni vypadají jako zlaté penízky. Culí se na něj. Zoubky má bílé a všechny. Ještě je štíhlá, stále je ohebná – při představení metá přemety, dělá provazy. Bude pruž-

ná a příjemně pevná. Dnes v noci. Ale už napřesrok přijede proměněná, bez zubů, se zadnicí jako kobyla. Šlo se s nimi milovat jen tehdy, když byly ještě skoro děti.

„Parchant,“ zaklela Zdislava za Vítovými zády.

„Kterej?“ otočí se po ní Vít. Za cikánkou se zvedl prach. Hřebečky svádějí, nakrucují se, až se chlapům vyboulí kalhoty, ale matek se bojí.

„Ále,“ mávne rukou.

„Co udělal?“

Nad hlavou jim zahřmělo. To, co se blíží, bude jistě rychle za námi, pomyslí si Zdislava.

Avšak ne všichni očekávali nástup dnešní noci s takovou lehkostí. Někteří při prvním zahřmění zvedli své nosy k obloze se špatně skrývanou obavou.

„Bude teplá noc,“ zvedl hlavu Vítek. A usmál se na cikánku, která se krčila za stromem.

„K čemu potřebuješ teplo v noci?“

„Je muzika.“

Zdislava upře oči na cikánku. Copak si myslí, že ji nevidí? Má červené šaty a lesklé šperky, září za stromem jako pestrý papoušek, zubí se, třepe hlavou a dělá kraválu jako papuchalk. Je to ještě mládě, vykukuje, protahuje se, nastavuje, protože tohle je jediná

předehra, které si jí od mužů dostane. Zdislava se za cikánkou pootočí a očima jí dá své svolení, přestože již dávno nemůže nic povolovat ani zakazovat. A to odejmutí odpovědnosti za Vítovy kroky je jí příjemné.

Kapitola z rozepsaného románu s názvem
Podhozenec a podtitulem *Příběh proměny*.

Konec velkých prázdnin

Mám strach, že tento víkend
odletí v celých hejnech
to skromné léto bez moře.

...

Nové křivdy starých známých
ve voliérách hospod. Jsem
mistr úniku a krotký tulák.
Kdosi se zasměje,
majitel zubů.
Je 186. den války
a déšť kane do zahrad.

Pozdravím trávu,
strom mrzák v pouzdrové sukni.
Emaily nechám bez odpovědi.
Pomyslím na partyzátku
z Ivano-Frankivsku.
Pes zaštěká,
Florence obloukem.

Devátý den bez cigarety.
Tak dlouho padá kovadlina
na dno Tartaru.
Soused na dvorku griluje.
Jen pro nás Čechy.
Moc jich nepřišlo.
Už tak byl k nesnesení.

Říkáš, že se pletu,
a kéž bys měla pravdu.
V tichu kytary
se není čeho bát.
Jen déšť kane do zahrad.
Padá a neustane.
Nic než hoří a samá voda.
Týž refrén prázdnin.

Dnes večer bych šel tančit

V půlce zápasu přišel déšť.
Teď už gól nepadne.
Ale odejít není kam.
V Libanonu v létě neprší.
Že jsem si bral ty nové boty.

Jako kluk jsem fotbal v dešti miloval.
Skluzy a kapky za míčem jako ohon komety.
Jen se nesměl moc nacucat.
Potom dvě hodiny mlčení s otcem v autě
cestou ze zápasu.
To nejlepší z Petra Nováka, pak
Brontosauři.
Dárek k Vánocům.
V novém Fordu Mondeo se mi dělá špatně,
číst se nedá.
To auto jsme koupili za peníze z restituce.
Kus políčka kdesi v Nehvizdech u Prahy,
kus políčka, kam tehdy spadnul
Gabčík s Kubišem.

Podvodníci

Trvá to už tři dny.
Vlastně nevím, odkud se vynořilo
to zvláštní jméno Běla.
Žádnou neznám.
Jen si matně vzpomínám, jak po
prázdninách,
nastoupili jsme zrovna do osmičky,
se kluci chlubili, že v lese u železničního
mostu
byli s nějakou Bělou, a ta se od nich
nechala líbat.
Bydlela prý u Kaolínky
a chodila na první základku.

Scházeli se tam s ní
a s dcerou školníka
celý ten podzim až do zimy.
A já u jejich vyprávění o přestávkách
prožíval nesnesitelnou dříve nepoznanou
bolest.
Bolest v útrobach, chtělo by se říct.

Dlouho jsem večer civěl na strop palandy
a myslel na Bělu, kterou jsem nikdy neviděl
a nikdy víc o ní neslyšel.
Koho asi líbala, když ji omrzeli
kluci z naší třídy?

Kde život náš

Horké odpoledne bez větru,
natož stříbrného.
Koupit, vyzvednout, zavolat.
Zrušená schůzka. Co teď?
Ušmudlaný park sevřený rameny magistrály.
Jedno míří k severu, druhé k jihu.
Tam, kam všichni kráčíme,
jak říkají Lakotové z Velkých plání.
Odpoledne zatavené v jantaru
ve městě bez studní.

Velký černý brouk mi v letu zavadí o ucho
a já se instinktivně oženu,
bohužel moc prudce.
Na rozbité dlažební kostce prorostlé
plevelem.
Nehýbe se.
Hodinu a půl trnu, že jsem ho zabil,
jen tu a tam odhlédnu – a pak.
Jak mi to mohlo uniknout?
Byl pryč.
Něco velkého černého se ve mně hnulo
a chtělo ti vyznat lásku.

Vedle tebe

Těšil se na ten víkend několik týdnů.
Konečně sám.
Ráno půmaraton podél řeky.
Vyběhne brzy, ať je u toho,
až se začne zvedat mlha
a z ní se vynoří osmiveslice.
Zkusí ji předběhnout.
A pak už jen knihy.

Po letech se vrhá
na Cortazárovu povídku
Lehla jste si vedle tebe.
Stejně jiskřivé uhranutí jako kdysi.
Na poslední straně tužkou
jeho vlastní text.

*S každou další víkendovou známostí
se okrádám o čas
strávený se svou budoucí ženou*

*která už mezitím
kdesi
nejspíš také trochu stárne*

*Do smrti mi nezapomene
to jak dlouho jsem ji nechal čekat*

Okamžitě se mu vybaví to léto po
promoci,
blížící se sedmadvacáté narozeniny.
Letos mu bude čtyřicet.
A žena?

Skládka

Oddělení periferní části od celku
čili amputace
Proklepávání pahýlu prsty
Léčba fantomových bolestí
pomocí analgetik
antidepresiv
a neúčinné stimulace
Dlouhodobého zlepšení patologických
stavů
lze však docílit imaginací
nebo dosazením nové části
Konec konců
teď je na ni místo
Všechno staré
odumřelé
hodit na hromadu
Skrz střepy tam prorůstá
oněmělá tráva
Hořce nad ní poprchává

Chyba v komunikaci

Dopnula jsem si kabát až ke krku
Kolem nás jen město
Naše básně byly o cigaretách
a my byli bázlivi
Típali jsme den o špičky jazyků

Zadýchali jsme se cestou do kopce
Opření o zábradlí koukali do světél
S kouřem v plicích a očima v dálce
jsi mi asi vyprávěl o vesmíru a kruzích
pekla
Přestala mi být zima

Město se rozechvělo a začalo blednout
Bacha!
Má oblíbená knížka by mi mohla
vypadnout z kapsy!
Potom bych měla už jen

prázdný kabát
na prázdném já
v prázdném městě Babylon
plném rozsypaných slov

Zóna soumraku

Zdalo se mi,
že se ti o mně zdá.
Že sníš,
že o tobě sním.
Že noříš ruce
do zrezivělého napětí
pohledů mezi námi.
A bereš je do dlaní.
Hořím.
Copak nevíš, že to bolí?
Zdalo se mi,
že jsme zapomněli,
co bylo včera.
Že v zóně soumraku
se nám do sebe zacuchaly vlasy.
Že jsme znovu začali
hrát ruskou ruletu.
Že jsme vyhráli
ledovou kulku
do hořících spánků.
Zdalo se mi,
že naše rty byly prošity
nesterilní nití.
Zdalo se mi,
že se ti o mně zdá.
Že sníš,
že o tobě sním.

*

Po sté za večer navlékám nit
svých přetrhaných myšlenek
Ariadna to musela mít složité
Tolik jich vstoupilo do labyrintu
Křičeli na ně „Nedýchej tmu, složí tě!“
A já pořád čekám
kdy se vlna uvolnění vyplaví
Stoupl jsi mi do hlavy

Po sté za večer
sama pře trh á vám
nit
Nehýbat se
a skoro nikomu nepatřit

Slunce už svítilo a ohřívalo břehy a hladové
volavky pomalu stoupaly k vrcholům strání.

Plaval jsem.

A potom jsem je spatřil.

Tři různé shluky motýlic. V tom prvním, přesně uprostřed, ležela velitelka Odonata, ve druhém matka Zygoptera, ve třetím jejich sestra Calopteryx.

Ty motýlice spaly, všechny.

A jejich modrá těla volně dýchala.

Některé z nich si pod hlavou a křídly
ustlaly větve vodních irisů. Jiné si lehly jenom tak, do stonků blatouchu a sítin. Oddychovaly klidně, mírně.

Spaly.

Nic z toho, co se o nich vypráví – o tom, že se opilé nad řekou honí za láskou a na březích zarostlých růžovými hyacinty hrají na flétny – nic takového jsem neviděl.

A náhle matka Zygoptera procitla – zasllechla asi, jak volavky plachtí – prudce se zvedla mezi motýlicemi a zahvízdla. Potom i volala a všechny budila. Motýlice chvatně procitaly, vstávaly a já se podívil, jak sporádaně se hned daly do příprav. Modré i modrozelené i ty s plamínky barvy staženého plynu na křídlech. Nejdřív si všechny rozpustily křídla. Utáhly pásy, šňůrky, stužky, které jim povolily ve spánku. Potom ty pás-

ky, napnuté a plné lesků, opásaly hady. Vodní užovky a říční zmije se svíjely a proplétaly, olizovaly motýlicím hlavy.

Zahlédl jsem, že některé ze stejnokřídlých motýlic – byly to ty, co před nedávnem snesly – drží na křídlech říční škeble plné perleti. Ta perleť svítila jak stříbro a chvílemi jak dosud vláčný vosk. Všechny se ověnčily věnci z orobince a z ostríce a z lian rozkvetlého svlačce. Některé propletly křídla stonky křídlatek.

Jedna z nich – snad Odonata – potom zvedla rákosovou hůl a udeřila do skály, z níž začal proudit pramen křišťálové vody. Ale to nebylo všechno. Ta motýlice ihned vzala jinou hůl, tentokrát z bahenního česneku, a jen se jejím koncem dotkla vodní hladiny, říční bůh dopustil, že vytryskl proud vína. Vysoko, jako malý gejzír. Nevěřil jsem svým očím, když motýlice, které dostaly chuť na mléko, konečky křídel odhrnuly vysokou a ostrou travu na břehu – a bílý nápoj tekł odevšad.

A abych nezapomněl, z rákosových holí kapal med.

Plaval jsem tiše.

Při tom si pomyslel: „Když některé z těch modrých krásků ulovím, kdo mi co udělá? Nikdo tu přece není.“

A tak jsem plaval ještě tišeji a cíhal.

A seběhlo se tohle.

Jako by někdo zavelel, pozdvihl se les rákosových a česnekových holí a motýlice ší-

lely a říční obřad započal. Děsivým třaskaním křídel zvaly řeku a a tlučením a ranami volaly její bohy. A s nimi třaskaly a hučely i všechny břehy, strže, stráně, svahy na řekou, divá zvěř v lesích i na řevnických skalách – všechno slavilo a točilo se, tančilo a uhánělo. Na svém místě nezůstalo nic. Vtom vidím Calopteryx, jak letí kolem v trpytivém, klikatém letu, a tak jsem vyskočil, až voda vystříkla, a chtěl ji zachytit.

A ona vykřikla:

„Mé modré sestry, polette ke mně! Je tady muž, co nás chce ulovit! Sevřete pevně rákosové hole – leťte, leťte! Tady! Tady!“

Měl jsem veliké štěstí, že jsem unikl.

Málem mě rozsápaly.

Běsnily.

Vrhly se na volavky, co klidně stály opodál. Viděl jsem, jak jedna z motýlic, úplně sama, na půlky trhá mladou šedou volavku. Slyšel jsem, jak nebohý pták naříká, zoufale mává křídly a tichne. A jiné motýlice rvaly těla ostatních, létalo peří, které řeka odnášela, a ozýval se smrtelný křik. Zahlédl jsem, jak motýlice usedají do volavčích očí a jak je vyjídají. Viděl jsem všechno. Rozšklebená žebra a zpřelámané nohy šedých vodních královen. To všechno se teď rozlétalo do výšky a dokola a zůstávalo zaklesnuté v kosatcích, z jejichž žlutých květů kapala krev.

Najednou všechno ustalo.

Motýlice se shromáždily uprostřed řeky nad hladinou tak jako krotký safírový mrak.

A vrátily se do míst, o nichž jsem už vyprávěl, ke všem těm pramenům, které jim přejí vodní bozi.

A tam si myly modrá křídla od krve.
Krůpěje na tělech jim olízaly užovky.

Petra Albrechtová Pozorování volavky

Pohyby volavky jsou nečekané, ale ladné. Vypadají propočítaně. Ustupuje pomalu dozadu, ale hlavu nechává na stejném místě. Prodlužuje tak krk a celé tělo – jako kdyby byla přikurtovaná ke skřípci. Ten pohyb mi připomíná starý postup zpracovávání cukru, kdy se surovina musela znovu a znovu nahazovat na hák a pomalým táhnutím provzdušňovat.

Opodál se jiná volavka drbe na hlavě jako kočka a čepýří tak pírká na hlavě. Zničehonic vzdouvavě zamáchá křídly a vzletne. Pluje vzduchem, jako kdyby nic nevážila. Připravuje se k přistání. Nabíranými pohyby neslyšně dopadá na zem.

Celou zadní stranu těla má světle šedivou. Třeští černě a oranžově zbarvené oko. Barvy jsou ohraničeny perfektně ostrou konturou. Na konci křídel se její peří zvětšuje. Přední stranu těla má světlejší, špinavě bílou s občasnými černými pírkami. Spodek zobáku je oranžovožlutý. Horní část je hnědočerná. Krk pod zobákem se jí plynulým pohybem vzdouvá a splaskává. Zbytek těla je nehybný. Jako kdyby dýchal jen její krk.

Petra Albrechtová
Devět pohledů na volavku

1.

V nehybném vzduchu u stojaté vody,
češu prsty rákosy, vysoké trávy,
stébla, páni! Šedý spletenec,
opeřenec, roztáhne křídla,
rozvíří.

V mírném větru u polámaného rákosí.

2.

Stála na nejvyšší polici,
mezi dalšími vycpanými patvory.
Tomu říkáš umění?

V hrdle se mi cosi zvedá –
kyselá hořkost. Odpovídá
na pokroucené tělo ptáka.

3.

Štíhlé tělo, dlouhý krk,
pozorné oči, ani muk.
Pak najednou odletěla,
až prach se točil.
Moje hlava.
Časem zpátky,
za vzpomínkami,
v nichž jsem tohle viděl naposledy.

4.

Šedá obloha a na ní flek,
skrz špinavý sklo jde špatně vidět,
třeba holub, třeba ne.
Lezu zpátky do postele.

5.

Volavka mi zkrřížila cestu,
všechno zrudne.
Představím si na vteřinu,
jak jí řežu:
křídla,
končetiny.
Jak krvácí
Jazyk trčí ze zobáku.

6.

Horký den,
cesta krátká
a lehkost v nohou, když najednou
koutkem oka zpozoroval jsem
volavku.
Na slunci se jí lesklo peří,
barvy syté, barvy duhy,
malovaly
den jako obrázek.

7.

V temnu se ke mně cukavě plíží,
naostřená zbraň pod hledím.

Hrůza ji nakrmí,
ještě se zvětšuje,
třesu se,
zimnice?

8.

Našla kořist.
Píchnoutanašpikovatrozkrájetarozdrtit,
polknout, doskluzavkysjet,
děsivý poslední výlet.

9.

Mrtvo doma žene ven,
kroutím krkem,
zvláštní pták!
Kéž by byl mým přítelem.
Kroutí krkem,
loví,
kopí,
strach mi ovšem nenahání.

David Větrovský Vlna

Děda mě naučil rybařit, už když mi bylo šest let. Po jeho smrti hladina rybníka zbledla. Chodil jsem na ryby dál, ale někdy jsem měl pocit, že slyším z šumícího rákosí slyším dědovy rady.

Seděl jsem na ztrouchnivělém pářezu mezi chomáči křoví a pečlivě jsem pozoroval každé šplouchnutí a žbluňknutí, zatímco jsem pevně držel prut. Přicházela zima a babička mě navlékla do pronikavě červené kousavé kombinézy, abych při čekání na úlovek nepromrzl. Kapradiny pokrývala bílá jinovatka. Listopadové slunce se odráželo na vlnkách a jeho paprsky mírnily ranní mráz. Z otevřené termosky, plné černého čaje s medem, stoupala pára.

Najednou mi začal prut vyskakovat z rukou. Zasekl jsem. Ve vodě bojoval okoun s háčkem a tvořil na světle šedé vodní hladině rozpínající se kružnice, které se objevovaly a znovu mizely. Chycená ryba sebou zmítala, divoce bubnovala ocasem a studená voda vystříkovala do vzduchu a v kapkách se snášela zpátky na hladinu. Točil a tahal jsem, co jsem mohl. Okoun se přibližoval a jeho zoufalý zápas přehlušil kvákání ropuch.

Najednou se z křoví vynořilo obrovské šedé křídlo a prohnalo se tak rychle kolem mě, že si nejsem jistý, zda se mě skuteč-

ně dotklo. Pronikavě zasvištělo. Mohutné máchnutí mi přitlačilo vlnu studeného vzduchu na záda a shodilo mě z pařezu. Až později jsem si uvědomil, že to byl podobný pocit, jako když mě po zádech plácával děda. V tu chvíli mě to ale tak vyděsilo, že jsem se celý roztřásl. Pak mě obrovský pták schoval ve svém stínu, přeletěl mi nad hlavou, prudce sestoupil k hladině a ladně mi zobákem štípnul okouna z háčku. Až tehdy jsem dokázal rozpoznat, že je to obyčejná volavka. V několika vteřinách zmizela s „mou“ kořistí v převalujících se mracích.

Rozplakal jsem se. Dodnes nevím proč, ale přepadl mě silný stesk. Nikdy na to ráno nezapomenu.

Petra Karľová
Desať pohľadov na volavku

1.

Odhodený, zabudnutý.
Aha – krása predou mnou.
Možno si ma všimne,
a možno ani nie.

2.

Sedím sama,
sadne si niekto na mňa?
Možno ona?
Alebo ma znova obíde?

3.

Zelená,
kam vidím;
nevidím si za krk,
ale cítim, že tam si.

4.

Odrážam sa v nej a
ona sa odráža vo mne.
Tancujeme spolu
v hudbe sfér.

5.

Ja som biely,
ona je šedá.
Kto je krajší?
Musím to byť ja.

6.

Som, aj keď nie som.
Iba jej som verný.
Hladím končeky jej perutí,
tak hebkých.

7.

Dokážem to,
čo iný nevedia.
Padám a roztekám sa
po jej popolavom páperí.

8.

Som jediná,
v celom vesmíre,
princova kvetina.
Nič iné ma nezaujíma.

9.
Votrelec,
tlkot srdca – strach.
Mohutná volavka,
úkryt.

10.
Pomaličky ohrievam
perie skoro striebisté.
Bezmocnosť ohňa –
moje väzenie.

Klára Mořkovská
Volavka popelavá

Vítr s ostychem rozhrnuje rákosí,
halící delikátní tvář egyptské bohyně
pozorující ze stanu krajinu.
Balancuje bez jediného doteku turbulence,
tiše, téměř bez hnutí stojí její šedá
eminence,
beze slov čeká, kdo další si zkusí sjednat
audienci.
Nohy opačně prolomené natahuje, smáčí
v praoceánu zorané země,
sama, jediné smítko popela uprostřed
mrtvé země.
Elegantní s půvabem pyšné panovnice,
bystrým pohledem mapuje stíny pod sebou.
Od klidné temné hladiny se odráží ostré
křiky dvoudobého staccata,
krajina se prudce stáhne jako hrdlo
oběšence.
Při dalším poryvu temné dűtky orobince
odhalí jen zšedlý stín dávné reminiscence,
ukrývají starce harmonicky skrčeného
v meandrující štěrkové krajině.
Rákosí s povzdychem zapuzuje vítr.

Anežka Ficová
Deset pohledů na volavku

1.

Eso nikoliv v rukávu,
ale v letu.
V mých očích.

2.

Jedna tyč
a druhá.
Že by nějaká ptačí noha?
Pro rybího boha,
rychle pryč!

3.

Metr po metru
propátrává rákosí,
fauna pernatá.

4.

Tak trochu
jiný čáp.
Ale jen trochu.

5.

Voda.

Voda.

Žádná voda.

Tma a žaludeční šťávy.

6.

Běžně plachá.

Odvaha nucená

jen hladem.

7.

Adrea vznešená.

Plachý samotář

vyplenil potok.

8.

Je to

prostě nějaký

asi šedej

pták.

9.

Mrcha
si koleduje.
Možná ji ulovím.

10.

Hrdá a moudrá.
Vynalézavá.
Nezávislá
a osamělá.

Kristýna Blahová
Nástup podzimu

Zelená se mísí se zemitými barvami,
stromy zošklivěly,
stojí potichu a samy.

Půda se smísila s barvami.
Veselými, ale barvami konce:
hnědá, zelená, červená, oranžová.

Podíváš se do propasti,
volavka v listí chrastí.

Zvedne křídla,
zadívá se na tebe varovným pohledem
a odlétá hlouběji –
do podzimního sídla.

Izabela Kalinová
Šest pohledů na volavku

1.

Vystoupí na konečné stanici.
Nikdo na něj nečeká.
Jen nad kopcem krouží volavka.
Krouží nad starými časy.

2.

Stojí u sebe jako cizinci.
Tváře strnulé, ruce podél těla.
Pozorují volavku na stráni.
Jak se vzdaluje a mizí.

3.

Mrštíł prutem do vody!
„Zase ta volavka!“
Vytáhl prázdný háček.

4.

V roztrhaných kalhotách a bosý
zlobí se na volavku!
Zlobí se na celý svět!

5.

Posadila se.
Složila ruce na kolena.
Opřela se.
Pozoruje volavku.

Křídla, plachetnice.
Nebe, oceán.

Vzpřímila se, odešla.

6.

Létá s pomalými údery křídel,
krk má esovitě prohnutý,
končetiny natažené,
ozývá se nejčastěji v letu,
a to drsným *kré* nebo *krejch*.

1

Petr Borkovec
Jakub Řehák
Kateřina Kováčová
Petr Borkovec
Jacek Dehnel
Jakub Řehák
Petr Král
Miroslav Olšovský

Jonáš Hájek

Tomáš Gabriel
Magdaléna Platzová
Petr Zavadil
Petr Borkovec
Petr Kotyk
Luboš Svoboda
Anna Řezníčková
Martin Praslička

2019

Scény z vyučovacích hodin psaní
Vnitřní růže
Vědomé psaní
O mé rodině a sýkoře koňadře
Zbytek je jen cvičení
Od Ambasadora k Myslence invaze
Zákulisní autor
Kagu v houštině (1. část)
Verše o básnících a básních
Proč jsem důvod k ovcím přeložil jako
důvod jehňat
Zázitek pirátského překladatele
Četla jsem za chůze, bourala do sloupů
Neforemná hmota, nejspíš tekutina
Úvod do veřejného čtení
Z pozůstalosti Otokara Březiny
Kdybych si mohl vybrat
Záhony
Něco sa tam pohlo

2

Ivana Myšková
Jan Němec
Ivana Myšková
Jan Němec
Mária Stanková
Miroslav Olšovský

Radek Malý
Petr Borkovec
Petr Fantys
Petr Borkovec
Petr Kotyk
Radek Malý
Martina Blažeková

2020

Proč je dobré vidět do dílny
Netečný poslední obránce
Materializované psaní jako nutnost
Prozaické desatero
Čo tým chce básnik povedať?
Kagu v houštině (2. část)
Básně o psaní básní
Jak přeložit bažanta
Pokoj a motýl
Moje knihy
Autobiografická povídka o autorovi
Z pozůstalosti Jaroslava Seiferta
Z Atlasu bytostí
Suchá část
Překládat Milu Haugovou

3

Jan Němec
Petr Borkovec
Flannery O'Connorová
Kamil Bouška

Sylvie Richterová
Julia Hartwigová
Markéta Pilátová
Ivana Myšková
Vratislav Kadlec

Ivana Myšková
Petr Kotyk
Vratislav Kadlec
Tereza Thomayerová
Marek Vodňanský

2020

Slovo na úvod
První věty románů
Psaní povídek
Tendence
Šest otázek pro básníka Erika Grocha
Listuji zápisníky
Záblesky
Edova čísla
Oudemansův fenomén
Od čarodějova klobouku k malým
botám
Zásadní knihy
Básně Ivana Diviše
Přece ji nebudeme jíst, když byla taková
Agáve
Variace

4

Aleš Šteger
Petr Borkovec
Eda Kriscová
Veronika Šikulová
Yveta Shanfeldová

Jan Frolík
Martin Pšenička
Radovan Jursa
Petr Borkovec
Ondřej Buddeus
Anežka Charvátová
Petr Kotyk
Dora Kaprálová
Martina Blažeková
-wetz
Jan Zradička

2021

První minuty v hotelovém pokoji
Pozorování vodopádu
Čekání na postavy
O psaní
O psaní a prvním setkání se slovy
Adrieny Šimotové
K taxonomii ptáků vylétajících z knih
O básni Elizabeth Bishopové
O básni Emila Juliše
V docích Saint-Nazaire
Moje čtení
Rovnou do ledvin
Z pozůstalosti Angela Maria Ripellina
Ostrov ohraničené poezie
Fragmenty z novely Kirstin
Jeden předjarní kurs poezie
36 pokusů o škebli říční

Summary

As usual, the fifth issue of *Rukopis Plus* (*Manuscript Plus*) brings a variety of texts about writing poetry and prose, about the writing process itself and its colourful circumstances, texts about poets and prose writers, their strategies, rituals, home libraries, and possibly about what they wear to the autumn splashes. As always, we pay special attention to texts by teachers of prose and poetry and their students. As at other times, our magazine is filled only with texts by writers who are conscientious and passionate about writing sentences and stanzas – and have chosen, or have been asked, to give readers a glimpse into their earthly and aerial workshops. It is with particular pleasure that I draw your attention to an essay by one of the first contemporary poets of the Czech language, Jakub Řehák, eloquently entitled *Why Read Poetry?*, as well as to the insightful analysis of the poetic work of the Polish poet Marzanna Kielarová by the poet and critic Lubomir Tichý (who was born in 2003!), and a block of short texts, all of which were written as part of apprentice poetry workshops and are devoted entirely to herons! Yes, herons. Ashy, white, silvery!

Rukopis plus Časopis o psaní Číslo 5 2022
Vydává VŠKK – Vysoká škola kreativní komunikace
Na Pankráci 54, 140 00 Praha 4, www.vskk.cz
Redaktor Petr Borkovec
Redakční kruh prof. PhDr. Dušan Pavlů, CSc.,
Mgr. Václav Krístof, doc. Justin Quinn Ph.D.,
MgA. Martina Blažeková, Dr. Jan Šulc
Design Michal Rydval, Nusle.org
Tisk Tiskárna Protisk, s. r. o.
ISSN 2694-9598 Registrace MK ČR E 23950
Číslo odevzdáno do tisku 23. 9. 2022
Náklad 400 výtisků

Jdi k borovici, chceš-li poznat borovici, a jdi k bambusu, chceš-li poznat bambus. A ve svých textech se zbav osobních předpokladů a předsudků. Jen tehdy budou tvá básnická cvičení účinná, splyneš-li s pozorovanou skutečností v jedno – pronikneš-li do pozorovaného dostatečně hluboko, abys mohl spatřit, co je ukryto uvnitř. I kdybys mistrně vládl slovům, pokud to, co pozoruješ, zůstane od tebe odděleno, tvá poezie nebude nikdy pravdivá.

Macuo Bašó Přeložila Helena Honcoopová

9772694959001 05
VŠKK Vysoká škola kreativní komunikace
Na Pankráci 54, 140 00 Praha 4
www.vskk.cz

VYSOKÁ ŠKOLA
KREATIVNÍ
KOMUNIKACE

Na obálce rukopis básně
Jakuba Řeháka *Karlinská epocha:*
Stěhování & zásoba lásky, 2019
Fotografie autora Jana Plavce, 2020